

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

Ms. 35.

EXAMEN ERRORIS FORENSIS,
Q U O
MODVS VSVRARVM,
AD ALTERVM TANTVM RE-
STRICTUS, USU CENSETUR
ABOLITUS:

D. O. M. A.

*IN GRATIAM DVBITANTIVM DENVO
Publice & Solenniter institutum,*

SUBPRÆSIDIO

DN. JOH. OTTONIS TABORIS,
JC. & IN FLORENTISSIMA ARGENT. UNI-
VERSITATE CODICIS FEUDORVMQVE PROFES-
SORIS CELEBERRIMI, JURIDICÆ FACUL-
TATIS SENIORIS, PRÆCEPTORIS
& PATRONI SUI VENE-
RANDI,

*PropONENTE & PARTES RESPONDENTIS
SUSTINENTE*

JOH. WOLFGANGO BENEJGEM
RATISBONENSI

*Ad diem 6. Februar. M. DC. LI.
Horis locoq; consuetis.*

ARGENTORATI

Typis Heredum JOHANNIS ANDREÆ.

EXAMEN

PHILOSOPHICUM

MODVS

AD

STIPENDIUM

AB

P. D.

IN

PHILOSOPHIA

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

ARTIS

LIBERALIS

SCIENTIARUM

PERILLVSTRI & GENEROSIS-
SISIMO DOMINO,
DN. FRANCISCO CHRIS-
TOPHORO LIBERO-BARONI
à Teuffenbach/ ic.

DN. SUO GRATIOSISSIMO,
NOBILISSIMIS ITEM AC AMPLIS-
SISIMIS VIRIS

DN. GABRIELI Mosern /
DN. GEORGIO Wärl à Keittenstein /
DN. HIERONYMO Peucheln /

DNNN, PATRONIS ET MECOENA-
TIBUS SUBMISSE COLENDIS

Salutem & Observantiam!

Lures abhinc anni sunt, Illustris DN. Baro, Viri Nobilissimi, ex quo parentibus optimis fato succumbentibus vestrae me protectioni atque clientela commisit summus rerum Arbitrator, cum vos necessitatibus meis, tanquam sacratissimi Tribuni ita intercessistis, ut de me exornando vobis esset unica cogitatio, & in tantum erga me benevolentia vestra exundaret, ut non creverim modo auspicijs vestris, sed & quicquid sum, vestris debeam beneficijs; ut s. ex redhostimenti modo de gratitudine judicetur, & vivere ingratus debeam & mori, ideo quod fortuna vestra longissime exilitatem ministeriorum meorum sit supergressa, ego verò in potestate mea non reperiam constitutum, quod nobilitati operum vestrorum possit comparari. Quod si tamen voluntatis etiam, ubi facultas deest, habenda ratio, illud equidem nullus negavero, me vel principem inter clientes vestros locum postulaturum, qui obsequioso vos cultu demereri, & magnificum nomen vestrum animo promptissimo celebrare satagunt. Cujus observantiae publico aliquo monumento contestanda dum tempus & occasio

tionem operiebar, auspiciò sese obtulit, & in amorem sui pellexit
ingens debitorum infeliciùm ALTERIVS TANTIVS VARRII
Palladium, DN. D. Taboris ope & laboribus ex profun-
do Iurisprudentiâ, & in specie l. 27. §. I. C. de usur. & textibus pa-
rallelis erutum, congressibus aliquot academicis à commilitonibus
meis publicè hæctenus ventilatum, & ab iniquitate, cuius iniquissimè
insimulatur, strenuè assertum: Quibus me socium adungere, ejusq;
portionem tertiam (beneficium istud ab interitu & internecone, cui
ab adversarijs traditur, vindicantem) suscipere defendendam libuit,
frontispiciùmq; materiæ, sua luce satis clara, augusti nominis vestri
splendore illustrius reddere; vel hoc argumento quantulamcunq; The-
midi navatam meam operam probaturus, Generositati autem vestre
& Nobilitati certissimum obsequij cultusq; æviterni testimonium ex-
hibiturus. Accipite ergò, Mæcenates venerandissimi, munus hoc lite-
rarium, alienâ quidem sollicitudine (mearum enim assaniarum non
ita me aut amor tenet, aut latet pretium, ut illas conspectu vestro di-
gnas judicem) exasciatum, eâ tamen virtute à cliente vestro adau-
ctum & donatum, ut & securos vos reddere queat, non omninò in me
collata periisse beneficia, & devoti erga vos animi perseverantiam
contestari: accipite, inquam, solitâ benevolentia & humanitate, quâ
me ipsum hæctenus estis persecuti; saltem propensam voluntatem esti-
mate, quâ oblatum, licet exiguum, pro sexcentis meritis valebit.
DEVS vos conserveat sopites incolumesq;, Patroni optimi, Maximi;
Valet & favoris vestri rivulos derivare pergite in

Illustr. Generos.

Nobilit. Vestrarum

Per scriptum Argent.

1651.

devotissimum

JOH. WOLFG. VENETVM

*Consultationis Academica, de beneficii. 27. §. 1. C. d.
Usur. & text. parallelorum*

PARS II.

In qua disquiritur:

An Justiniana, *De modo Usurarum intra alterum tantum
cohibendo*, Legislatio, contrario jure scripto vel
non scripto, in Imperio Romano abrogata sit?

ARTICULUS I.

Exponit & recenset authores, qui diversis licet machinis,
omnes tamen in abrogationem & expugnationem
juris Justiniani, *de altero tanto usurario*,
conspirant.

I.

Uod Legislationi Justinianæ in universum
accidere videmus, ut fiderati quidam homi-
nes, *vid. Joh. Fichl. Borus. considerat. juridic.
polit. de Imperio absolutè & relat. consid. pag. 3.
§. pestilentissimorum.* nec hi tantum; sed alii
quoque, humaniorum studiorum, imò ipsi-
us quoq; Jurisprudentiæ cognitione non le-
viter tincti, ritulis certè ornati, in contemptum & despectum
divini muneris varia effundere scommata, eaque teneris stu-
diosorum animis instillare non vereantur, nec erubescant:

In quibus excellunt *Hottoman.* in Antitribon. (si is ejus ingenii ve-
rus fœtus est, nec ut videtur, hypobolymeus) *B. Argentanus*, in con-
suetud. Burgund. *art. 457. n. ult. & passim.* *Autumnus* censura
Gallic. in leg. Roman. *Galli alij. Tum Hippol. à Lapide* de ratione
Status. præfat. pass. ut *Lipsium* & alios Criticos Jurisprudentiæ pl⁹
æquo intestos, taceamus, *Hugonem* Floralitium & florum sparso-
rem, tacere non possumus: Ferè enim accidit, ut qui in religione
una manu turbant; sororem Pietatis, Iustitiam & Jurisprudentiam
altera manu affligant: Ejus *in florum sparsione* ad Ius Justiniane-
um, verè puerili, tanto certè Jurisconsulto, & Semone (ut salutari
amabat) indigna, hi sunt flores, in laudem Juris Justiniani, sub i-
nitium notarum ad Codicem Justiniani, mihi pag. 270 sparsi, & è
calathis maleolentibus effusi Nihil incertius hoc jure. (*quot Ver-*
ba; at

Convitia
H. Gr. à Ju-
stinian. Co-
dice & na-
pòd & abste-
la.

ba; tot calumnias, ne dicam mendacia, legis; quid ni enim οὐκ ἔστιν
 οὐκ ἔστιν? Aut cur parcamus hominibus subditis, qui non pepercerunt
 Imperantibus, quorum sanctas constitutiones passim suggillare non eru-
 bescunt; Non Deo ipsi, cuius filium Δαυΐδ ποσειδων, antiqui fæde-
 ris pignus, nucleum & thesaurum, ex universis promissionis illius
 Tabulis, plusquam Iudæica temeritate profligare sategerunt. Sanè
 juris certitudinem in omnibus suis Constitutionibus Principes cū
 maxime spectarunt, & spectandam esse censerunt, l. certum jus
 est l. C. qui manum, non poss. l. 2. ibi: jus certum est C. de solut. l.
 mō certissimum l. Vena, 2. C. de in jus Voc. l. 18. C. de excus. tut. l.
 17. C. ad l. Falcid. aquè ac Iureconsulti l. si cui 49. ibi certo jure u-
 timur. de legat. 1. & alibi passim. Adhib. nuperrime disputata
 ex prolegom. casuum pro amico, Amplius. Dom. Antecessoris Bit-
 schii p. 10. th. 18.) Pauci Principes in jure condendo leges veteres &
 earum peritos consulere, ut Severus: (contra l. humanum. 3 C. de
 Legib. §. cumque 3. prooem. Instit. ubi Harprecht. & cæteri pr. Inst.
 de Codicill. Conf. Morlam in empor. jur. part. 1. tit. 1. quest. 3.) Ple-
 raque ad gratiam facta: (quas merito a tanto Philosopho, quomo-
 do per rerum naturam Ius universale componi possit ad gratiam? &
 Arist. 1. Rhet. 1. §. sed & quod 6 & planè Inst. de l. N. G. & C. §. 1. ibi.
 Aug. gratiā personarū mot. Inst. de fideic. her. An non ideo jus scri-
 ptum prætulere sapientes arbitrio vel æquissimorum hominum re-
 gimini, ne gratiæ aut gratificationi hic locus sit. Aristot 3. polit.
 c. 12 (cujus accurratam disputationem merito laudat D. Geilfus.
 Exercit. polit. 4. n. 2. Casus - spbar. C. vit. 3. c. 11. Besold. 2. polit.
 2. n. 29.) scilicet quem nec in prætoribus, aut iudice tulissent Princi-
 pes, hunc ipsimet in legibus ferendis admississent gratiæ locum l. 24.
 §. 17. ibi ne aliquam gratiæ suspicionem prætor subeat, de fidei-
 commiss. libertat.) Vnde Macrinus omnibus Principum rescriptis
 auctoritatem adimere voluit (Egregium Chronologum! Macrinus,
 qui sub initium seculi tertii vixit, voluit rescriptis Principum in
 Codicem Iustinianæum relatis auctoritatem adimere, quod ad gra-
 tiam facta essent; quorum pleraque, si Hadriani, Antonini Pii,
 M. Antonini & Veri, Elisi Pertinacis, Severi & Antonini excipi-
 pias, demum post seculum unum atque alterum facta sunt: Ita
 præ insidiosa oculatissimi Themidos hostes cæcutiunt! & Cujac. l. 2.
 quest. Papin. in l. 8. de postulando p. 24. D. ubi veram consilij Ma-
 criniani sententiam è Capitolino aperit. Sequitur ultimum ca-
 lumnia & splendidissimum argumentum?) In Iustinianæis autē
 legibus magnam partem habuit Theodora, quæ muliebris sexus
 semper, & sæpè ultra modum miserebatur. (Quasi verò inter oppro-
 bria numerandum sit Imperatoris, si uxoris, artium imperandi nō
 ignara, consilium admittat. Nov. 8. c. 1. ibi. Hac omnia apud
 nos cogitantes, & hic quoque participem consilii sumentes eam, qua
 a DEO

JVS JUSTINIAN. DE ALTERO TANTO VSVR. DISPV. 67

à DEO data est nobis, reverendissimam conjugem l. bene à Zenone 3. vers. eodemque modo. C. de quadriem. praser. quod nec in Augusto reprehendit Antiquitas, nec in bono patrefamilias Oeconomia feliciter instituenda sapiens consultor & l. 5 §. 8. de admin. tue. Hillig. 23. D. E. c. 2. lit. y. An verò legislationis illa pars, quæ mulierum miseretur, muliebribus & infirmis suffulta est rationibus? An non disorum retrò Principum, imò ipsius Legis XII. Tabularū auctoritate satis illa stabilitur & statumatur, & item Vetustas 15. vers. Dixi autem Principes. Inst. de hered. qua ab intest. l. lex XII. Tab. 14. C. de legitim. hered. l. maximum Titium. 4. C. de liber. prater. frustra diss. Harpr. ad ult. Inst. de hered. qua ab intest. 7. Sed bene est, quod illi quoque Auctori, et multorum incautorum fascinatori, auctoritatem omnem ademerunt errorum doctissimorum censura V. Simplicii Verini ad Iustum Pacium epistolam, Laurentium in Grotio Papiante. D. Hülsemannum R. Gerū, Marefū, Morū, Alios Cateris Turbatoribus, sive ut nunc appellatur Sch&ermeris & Viceltanistiis, suis locis seorsim satis fiet, Cōf. Hillig. in prafat. ad Lector, & passim. Treutl. 1. Disp. th. 5 lit. a. Locam, quest. Inst. pr. Limn. lib. 8. lur. Publ. c. 8 n. 46. & seqq. Dd. ad Auth. Habita C. ne fil. pro patr. Auth. Cassa C. de SS. Eccl. Auth. Sacramenta puberum. C. si ad vers. vendit. Constit. poen. nal. Carol. V. cap. 218. Recept. Imper. V. Formatiens. de Anno 1495. sub rit. Von Gotteslästern. §. 31. vers. Demnach ac Const. seqq.

Quod ergo Legislationi Justinianæ in universum ita videntur accidere: Idem inquam, huic quoque juris parti, quæ de altero tanto usurario disponit, accidisse deprahendimus: LICET enim Imp. l. 26. §. 1. inf. & ll. seqq. C. de usur. ac novellis parallelis, quibus debitores qui Usuras ad duplum sortis usque solverunt, deinceps à sorte & usuris præstandis liberi esse jubentur: usurpationes atque interpretationes contrarias omni studio præcavere annis sit; v. art. 2. §. 3 & 4. prævaluit tamen libido dissentientium, qui partiū fortè affectu præoccupati, in diversa pleraq; discessere. (Vt de calamitate temporum, qua barbaries omnes bonas leges oppressit, nihil queramur. V. Molin. in praf. tr. de Vsur. ante n. 1. Cum eo dementia Pyrrhonicæ nostræ devenerint, ut vel calamitosa illa tempora cum certitudinis legalis felicitate gestiant commutare.)

Nonnulli enim Dd. jura superius adducta de sede Majestatis manifesto proturbant, sacrilegio dicamus, an facinore? prætendentes; Morib^o ea nostris penitus in desuetudinem abiisse. Alij, paulò modestiores, tot tantisque definitiones Justinianæ

63 PART. II. ART. I. RECENSET DOCTOR. QUI CONTRA

aneas determinant ac circumscribunt limitationibus atque distinctionibus, ut eundem penè, quem illi directò, hi obliquis impetitionibus suis, scopum, (abolitionis legum) intendisse videantur. v. *Ant. Matthæus ad l. 48. D. tit. 15. cap. 5. pag. 754.* De quib⁹ authoribus eorundemque rationibus ideò paulò prolixius acturi sumus, quod in ipsa authoritatis originariæ investigatione, error manifestissimus, juxtimque verum esse effectum illud, commonstrari possit, quo dicitur, Doctores quosdam aves imitari: Ut enim hæ prævolantem inconsulta facilitate sequantur: sic istos non exploratis rationibus, cum his quorum autoritate fuerunt perculsi, cæca credulitate transferre. *Ph. Decius. Consil. 499. n. 12. Zasius lib. I. consil. 4. n. 16. Joseph. Ludov. conclus. 70. n. 11. Hartm. Pistor. 2. quest. 15. n. 50. iterumque quest. 5. n. 14. & observat. 226. n. 80. Argentæus ad Consuetud. Brit. artic. 418. gl. I. n. 10. Contra monit. 4. Imperat. l. 1. §. 6. C. de V. I. E. Confer. Antonius de rescript. morat. tit. 9. conclus. 52. lit. 8. & t. pag. m. 542. iterumque conclus. 63. lit. pp. 99. pag. 662.*

2. Et quantum quidem nostra tulit indagatio, inter Antesigna-
ni primæ
phalangis
Dd. Modū
alterius tā-
ti, repro-
bantium. teros primæ abrogationis hujus partes ascribi solent Johanni Petro Surdo Casalensi, Jcto, nec antiquo admodum (utpote: qui sub finem ferè seculi superioris scripsit) nec omni exceptione majori: Apud nos autem præcipua autoritas assignatur P. Fridero Mindano, qui lib. 2. de Processibus cap. 71. pag. 506. n. 21. hunc in modum de problemate isto perorat: *Ius scriptum (de altero tanto) ex probabili legitimarum usurarum ratione hodie non attenditur; sed quamdiu mutuum durat, tamdiu præstantur usura & pensiones, etiamsi ad centum vel mille annos duraret obligatio: Solam enim Iudaicam usurarum flagellationem & nesech damnamus, quia a usuris usurarū, isti, uno eodemque anno, de die in diem, de mense in mensem numerant, ut pro centum annuis vicenos florenos vel thaleros pensionis loco computent.*

3. Horum duorum autoritatem (neque enim superioris ætatis utcumque fortè sint, v. *Berlich. 2. conclus. 38. n. 37.* vulgo laudantur antesignani alii: nec diligentissimi legum abrogatarum observatores, Philibertus Bugnon & Petrus Guynois, ullius in hac parte abrogationis meminerunt, aut contradictores ex

JURIS JUST. DE ALTERO TANTO USUR. DISPUT. 68
 res ex antiquioribus laudarunt: v. Grönemeg. ad l. 27. §. 1. C.
 de Usur.) postea complures alii sequuti sunt; puta Consultif-
 simus Ernestus Cothmannus 2. Consil. 52. n. 259. ubi fere ipsa
 Frideri verba modo recitata expressit, Christoph von Hagen de V-
 sur. cap. 5. n. 128. itemq; n. 162. & n. 230. Anton. Matthæi Col-
 leg. Pandect. disp. 30. thes. 25. & alij. Sed & in Gallia jura ista
 abrogata esse, asserere videtur modò nominatus Bugnon, de le-
 gibus abrogatis, tit. 1. satyra. 4. pag. 20. vers. Ea vero. Anton.
 Mornac. in Observ. pract. ad l. si non sortem 26. §. 1. de Condict.
 indeb. inquit: frustra nos in angiportu isto hætere, cum &
 supra duplum & longe ultra fortis summam, atque adeo in in-
 finitum exigi possint à debitore usuræ. Et alibi, in Commen-
 tario ad l. 10. C. de Usur. jura ista nihili hodie esse apud Gallos,
 excurrentibus quippe in infinitum ejusmodi pecuniis annuis,
 perpetuaque aded sorte, ut ad eam cogi debitor nunquam pos-
 sit. Sequitur B. Autumnus ad §. cursum insuper usurarum l. 27.
 C. de Usur. pag. 201. Grönem. lo. indicato.

4. Alii licet reverentia Majestatis legum, non audeant
 totam istam legislationem in spongiam immergere: Vim ta-
 men ejus variis partim limitationibus, partim distinctionib;
 (uti præfati sumus) eludere satagunt, ceu videre licet apud
 Matth. Berlich. 1. decis. 30. n. 2. & seqq. In quibus sane omnes
 reliquas, audacia postulationis, superat illa limitatio, qua con-
 stituitur, jura superius adducta, vim suam amittere, quoties
 Usuræ nõ ut Usuræ petuntur, sed tanquam interesse, Berlich. d. n. 2.
 Quam limitationem etiã, quod mirère Dn. Carpz. alias pro vi-
 gore istarum legum pronuncians, admittere videtur, p. 2.
 Jurisprud. forens. Constit. 30. definit. 28. n. 5. per l. 3. §. 8. de eo
 quod certo loco. Atqui, (subsumunt alii,) hodie omnes usuræ
 non ut Usuræ petuntur, sed ut interesse: præter Cothmann. &
 Hagen supra allegatos, Sichard. ad rubr. C. de Usur. num. ult.
 Philipp. Zorer in seinem Bedencken. quest. 5. n. 450. cum seqq. &
 quest. 12. n. 102. Qua de causa etiam pragmatici junioribus
 Advocatis hanc instillare cautelam solent, ut sc. in libellis su-
 is potius ad interesse, quam ad Usuras restituendas concludant.
 Matth. Berlich. 2. Conclus. pract. 38. n. ult. Planè ut Poëta ille
 Gallus in mores hujus ævi ludens, canit: On ne prest plus à u-
 sure,

Secundus:
 Ordo Dis-
 sent. Dd.
 conf. artic.
 5.

70 PART. II. ART. I. RECENSET DOCT. QUI CONTRA
sure, mais à interest tant qu' on veut: referente Dn. Arnoldo
Vinnio part. 1. Iurispr. contract. lib. 2. cap. 40. pag. 128. in marg.
sub lit. A. Idem ergò per limitationem hanc & fallaciam effi-
citur, quod per superiorem spongiam: nimirum Jura Justini-
anea hodie non attendi, sed universas in infinitum usuras exi-
gi posse.

Tertius Or- 5. Possent quoque *tertia Classis* eorum constitui autho-
do Adver- rum, qui distinctione quadam rem temperare annuntur, sc:
santium, ut *si creditor* per negligentiam *quotannis usuras non exegerit*,
conf. ar- tum usuræ ultra alterum tantum ab eo in posterum peti neque-
tic. 6. ant: *si verò eas quotannis perceperit*, vel interpellationem se-
mel iterumque adhibuerit, tum illæ utcunque duplum exce-
dentes exigi etiamnum possint. Qua distinctione ad jus Co-
dicis reditum videtur, *ut postea dicemus*. Facitque pro ea quod
Surdus has Novellas pro authenticis non habet, quia ab Irne-
rio non sint in Epitomen redactæ & legibus Codicis subjun-
ctæ, ut fieri consuevit, quando lex aliqua per Novellas authen-
ticas fuit correctæ. *Qua de re in rationibus Surdianis postea ube-
rius tractabimus.*

6. Quod si Virorum horum, sane merito suo clarissimo-
rum, authoritati in hoc articulo tantum deferimus, ut in Italia,
Gallia, Germania & aliis locis, textus illos nunquam in foro
observatos, aut usque adeo circumscriptos fuisse credamus, ut
à quovis Creditore facile elidi atque eludi potuerint: v. *Gröne-
wegen ad Novel. 121.* Utique haud plus roboris illis attribu-
endum erit, quam Constitutioni Leonis de esu farciminum; *No-
vell. L 58. P. Gudelin. lib. 1. de I. Noviss. cap. 2. Sagittar. in corollar.
disputat. de jure Comit. Palat. aut ordinat. Polit. Bomzutrinck en
de An. 1500. 1530. 1548. 1577. tit. 8. de qua vide Gail. 2. Obs. 110. n.
24. & dissert. nostram de jure obstagii cap. 1. n. 3. aut consulto depu-
tatorum de Anno 86. vide Heig. 2. q. 1. n. 159. aut Constit. Frider. III.
de profligandis juris Dd. apud Goldast. Den Reichs sätzen,
pag. 167. Cum enim ipsæ leges nulla alia de causa nos tene-
ant, quam quod iudicio populi receptæ sunt, l. 32. de LL. (quod
postulatum D. Lutherus etiam probare videtur In der Ant-
wort auff Caietani Fragen Anno 1518. pag. 114. tom. 1. B. ibi
es ist eine Regel / daß also dann erstlich, ein gesatz kräftig sey/
wann*

ART. 2. DOCT. REDARG. EX JUGI JUR. IST. VIGORE 71
 wanns von denen bestättiget wird/ die sich darnach richten vñnd
 halten) Consequitur frustra Constitutiones eas esse, quæ tacito
 populi consensu in desuetudinem vicissim abierunt *Mornac. in
 observat. ad d. l. 32. maximè, cum hic non tantum non usus, sed
 etiam contrarius usus allegetur; quo casu imprimis procedit
 dicta regula: quod lex nova usu non recepta, viribus careat,
 & per actus contrarios, spatio decem annorum tollatur. Gail.
 2. Observ. 60. n. 4. vel saltem quadraginta annorum, si contra
 jus introducta sit, & de præjudicio superioris agatur. Idem
 dicto lib. 2. Observ. 31. n. 3. fac. Novell. 4. præfat. ibi. usu vero non
 approbatam & Nov. 161. in præfat. Fateri enim necesse est, in-
 quit *Aristides Rhetor, Orat. 1. de Rhet.* ubi lege publicata, alio ta-
 men usu, qui rerum Magister est, vivitur, fieri hoc maxime,
 vel quia utendo comperitur difficultas, non animadversa à le-
 gislatoribus, vel quia tenacior potentiorque malitia sæculi, aut
 etiam quod pœna adversus delinquentes adjecta non sit, nec
 data ulla Magistratibus cura, ut fieret, quod lex nova præcipit;
 in quo ferè semper peccatur à nostris (superaddit *Mornacius in
 Observ. ad l. 32. de LL.*) Sufficiat ergo dicere cum *Feudista 2.
 feud. 11. in fin.* Scio aliter pronunciatum esse. Quid quod a-
 lii & contrarium jus scriptum hic allegant, affirmantes *An.
 1512. in Comitibus Coloniensibus constitutum esse, ut quam diu
 solvantur usuræ fors repeti nequeat, referente Dn. Iohann. Iaco-
 bo Wisenbach in mantiss. 1. diatrib. de mutuo.* Hac cèrte tem-
 pestate sæpenumerò ita fuisse pronuntiatum, ipsimet depre-
 hendimus *Conf. th. ult. art. 6.**

ARTICULUS II.

Quare huic Ddum traditioni non assurgamus: ubi vi-
 gor Juris Justiniani per varias temporum epochas,
 ad extremum usque, in quo vivimus, se-
 culum ostenditur.

I. **T**Ametsi vero gravibus istis viris, eorundemque sequaci-
 bus, plurimum utique tribuamus; & auctoritatem il-
 lorum comiter observemus, gnari, ex sententia Platonis, nul-
 lum

lum majus stultæ audaciæ argumentum haberi, quam Viris magnis se opponere: Referente Keckermanno lib. 2. Gymnas. Logic. cap. 8. Atque ut Cicero 1. Tuscul. quæst. ultro fatetur, se autoritate Platonis frangi, quamvis etiam nullam rationem afferat: Eodem modo nos etiam autoritate præclarorū nominum non moveamur tantum, sed & percellamur, arg. l. 28. de Reb. auth. Ind. possid. l. si adibus 32. de Damn. infect. in fin. imprimis in isto articulo probandæ consuetudinis, ubi & uni vel alteri magni nominis Doctore fides adhibenda est, per tradita Bartoli in l. 32. quæst. 4. de LL. Mascard. Vol. 1. de probat. conclus. 426. n. 1. & seqq.

Rat. decid.
(1.) à Maje-
state sanc-
entis.

2. Quia tamen hic constituti sumus in conflictu auctoritatis Vmbratiliū Doctornū dubiæ: & Procerum Præsidum-que Reipublicæ, Legislatoriæ potestate à Deo Populoque armatorum, assertionis certæ; non tam personæ honorabili, quam legi & rationi terribili, deferendum esse arbitramur, arg. l. 3. de Testib. gl. in Can. ego, verb. quantalibet. dist. 9. Wesenb. Consil. 2. n. 5. fac. l. 30. & ult. de Acquir. vel amit. Possess. Hartm. Pistor. in Epist. dedic. part. 1. quæst. ibi: Quibus ut etate & magno plurimarum rerum usu, ita auctoritate & eruditione longè me antecuntibus, quid probaretur, etsi æstimarem plurimi: nisi tamen, cur ita scriberent, ipse etiam intelligerem, & argumentis quibus illi moverentur, mihi idem persuaderent, non assensi, quod non tam auctoritates in judicando, quam rationum momenta querenda esse existimarem. Hæc ille. Doctorem enim auctoritas tantum probabilis est: Legum v. necessaria. Aut. Consil. German. volum. 1. Consil. 76. Thoming. decis. 48. n. 23. & sequentibus. Conferatur Lactant. l. 2. cap. 8. ibi: oportet & lib. 5. Cap. 20. ibi: inherentes. Quintil. lib. 10 cap. 1. Senec. cap. 1. de Vita beati. ubi monet, nihil magis præstandum esse, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum, sed qua itur. conf. Philip. Melanth. in apolog. August. Confess. Almaric. Bouchardum in epistol. dedicat. Cod. Theodos. ad Antonium Pratesim, Gallia Cancellarium scripta. Elect. Scatigerea in pueritia colle-

2. ab ejusd. loco de Auctoritate.

prudentia,
solicitudi-
ne & cauti-
one.

3. Imprimis autem post legum, Superiore parte indu-
ctarum, auctoritatem, movemur provisione Imperatoria, qua
Justi-

JUR. JUSTINIANEI EIUSQ; IUGI OBSERVATIONE. 73

Justinianus securitati legislationis suae salubriter cavet. Cum enim exacti temporis historia & exemplis edoctus, sagaci animo provideret, homines lucri cupidos, mente parum aqua, excepturos & laturos esse cancellos, suis legibus, eorum avaritiae defixos: defensionem suarum constitutionum contra Veteratorum technas & usurpationes severa monitione muniendam esse occupandamque censuit. Itaque in Novell. 121. suo & successorum nomine pro palam edixit, & professus est: Bonum Principem legibus contrarias artes & per fraudem excogitatas confessiones merito aspernari, neque concedere unquam debere ut convalescant: Adde in simili l. eos qui 26. vers. Machinationes C. de Vsur. & textus geminos inferius adducendos, ex quibus Dd. nostri colligunt, consuetudinem, cui lex resistit, nullo unquam tempore introduci posse. Gæd. Consil. 109. per gl. & Cc. in Cap. 1. de Clericis agrot in 6.

4. Movemur deinde *exceptione declarativa*, qua idem Imperator indulto suo recentiori, clausulam casuum exclusivam apposuit: uti patet ex edicto Justiniani 9. cap. 5. Ubi cum exposuisset & argentarios à se petiisse, ne ipsis in mutationibus, quibus vitam tolerarent, constitutio Novellæ 138. (qua nemini ultra duplum accipere quicquam permittitur, siquidem quantum fors & usura faciunt, persolutum sit) obesset: In una tantum specie præteritarum solutionum, & quidem sola, vim dictæ constitutionis cohibuit. Cæterum in reliquis eam legem omnino inviolabiliter, etiam ab Argentariis, custodiri voluit. Exceptio autem firmat, regulam in contrarium l. ex eo 18. de testib. l. 28. §. 8. Qui testam. fac. poss. D. c. in cap. cum dilecta 4. n. 7. de Confirm. utili. Kubach. brocard. 7. pag. 20. Et qui aliqua de regula eximit, accuratius de cæteris cogitasse & statuisse censetur l. quasitum 12. §. 43. Vers. idemque. de Instr. & Instrum. leg. Hazi. Pistor. 2. quest. 27. n. 7. pag. 567.

5. Accedit approbatio eorum Principum, qui Justinianum in imperio sequuti sunt. Nā quod Imperium orientale attinet, de jure hujus jugi observatione, fragmenta Græcorum abunde fidem faciunt: Ita enim in Eclo. βασιλειῶν lib. 23. tit. 3. cap. 72. legitur: οἱ κατὰ μικρὸν ἢ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόποι, πρὸ διπλῶ συμψηφίζονται: καὶ μὴ καδάπαξ ὑφ' ὃν καταβλήθησαν: h. e.

3. à sanctione, & exclusione adversar. usurp. & interp.

4. Ab assensu & approbatione Imp. qui Justinianū sequuti sunt. Orientalium, usura

K

74 PART. II. ARTIC. 2. DOCT. DISSENT. REDARGUIT:

usuræ minutim & diverso tempore solutæ, cum duplo compensantur, etiam si non universæ simul solutæ fuerint. Et in c. seq. 73. pergunt Eclogar. præsens constitutio declarat, usuras particulatim solutas, duplum debitæ sortis non excedere; *quæ capita Gothof. apposuit tit. C. de Vsur. ut l. pen. & ult. efficerent*. Idem testatur Scholiastes & Glossographus ad eundem locum. *Adhib. Basilica Fabrotti. lib. 24. tit. 6. pag. 550. ibi. ὁ πρὸς τὸ διπλὸν ἐχ ἐπιρωτᾶται τόκος ἢ τε ἀπιτέλειαι; ἢ καταβληθεὶς ἀναλαμβάνεται: i. e. Usura supra duplum in stipulatum non deducuntur, nec exiguntur: Et quæ eas solvit, reperit. Quæ sententia est l. 26. §. 1. De Condict. indeb. De qua sup. pag. 28 Harmenopuli testimonium nec Mindanus supra citato loco dissimulare potuit, quippe quod in usuali editione Dn. Dionys. Gothofredi ad d. l. 10. C. de Vsur. verbotenus expressum deprehendisset. Michaëlis Attaliatæ (qui synopsis Basilicôn Michaelis Ducæ Imp. jussu, An. ejus Imperii 3. circa A. D. 1070. conscripsit) itidem manifesta attestatio extat: Synopses tit. 20. in fin. ibi, Ἐὰν οἰκαταβαλλόμενοι τόκοι συμψηφίζόμενοι, φειθήσοι διπλὸν τὸ κεφάλαιον, πύεται τὸ χρέος: id est: Si usuræ solutæ, cum computantur, sortem duplam efficiunt, debitum extinguitur.*

Et §. Occidentalium.

6. Quod ad *Occidentale Imperium* vel saltem Imperantiû in illa Plaga, sententiam & voluntatem attinet: Ausim etiam contra Molinæum (supra citato loco) contendere, ne sub ipsis quidem Gothis hanc legislationis partem evulvisse. Alaricus enim (ut post historicos docet Cujacius, in *Epistol. ad Redingerum & Ranconnetû. C. Th. præfix.*) cum Romanos, quos armis subegerat, præterquam quod legibus Gothorum obligari se molestè ferrent, cæterum dicto audientes cerneret, alias leges Gothis dedit, alias ex Romanorum libris, suo tamen arbitrio decerpi, quibus Romani inter se uterentur, facile passus est: Ac in eligendis istis, non medicastri cujusdam, stationis suæ & matularæ desertoris, aut fatuelli alicujus *πολυπρόγυμον*: Sed Aniani, Viri spectabilis eum opera usum, ex subscriptione authoritatis, à Petro Ægidio, Antuerpiæ primum editæ, liquido constat. Hic vero Anianus in *not. ad lib. 2. sent. Paul. tit. 14. §. 1.* disertè eo tempore scripsit: In pecuniis creditis, cum solutio Usuræ-
rum

EX AUTORIT. IMP. AC INTERPRET. CODIC. ET NOVELL. 75
rum sortem æquaverit, si quid amplius Creditori datum fuerit,
de capite debiti subtrahi: si vero & centesima & caput imple-
tum sit, quod amplius creditor acceperit, reddere eum cogi de-
bitori. Hæc Anianus.

7. Quod ad posteriora tempora, restituta per Lotharium Germano-
& Irnerium Legislationis Iustinianæ, v. nuperam Relat. Bononi-
ensium, à Nihusio primum; deinde à Conring. editam: Licet decre-
tum aliquod ostendi nequeat: quo nec opus fuisse fatetur ipse Con-
ringius de O. I. G. cap. 23 pag. 113. Calvis. An. 1137. attinet, vitio e-
quidem seculi & ignorationis bonarum literarum contigit, ut
nonnulli interpretum textus ff. & Cod. restringere ad usuras
unius anni conati sint: Verum qui legem 27. §. 1. C. de Usur. &
Novell. 121. 130. atque 160. pro abrogatis profiteri ausus sit, ex
Veteribus Glossatoribus (Placentino, Hugolino, Azone, Odo-
fredo & similibus) vix aliquis, neque plures ex Interpretibus
sæculi posterioris, produci poterunt.

8. At hujus & superioris sæculi Dd. (ad quos vel maxime 7. Porro
nobis respiciendum fuerat, in probanda contraria sæculi recen-
tioris consuetudine, patriisque moribus) uno ore calamoque Interpetū
pro vigore legislationis Justinianæ decertant: & nominatim Codicis.
post Alciatum & cæteros superius allegatos, Cujac. in parat. C. de
Usur. itemq; in Comment ad l. 10. C. de Usur. ubi ita scribit: No-
tandum Usuras supra duplum non deberi (altero tanto sorte
amplius: Ut si fors sit centum, usuræ 200.) (ita locus est sup-
plendus) nihil amplius præstabitur usurarum nomine, quia u-
suræ æquaverunt sortem: sed quicquid postea præstabitur sor-
ti (diluendæ vel dispungendæ) cedit: igitur in hac specie, si de-
bitor 200. solverit, liberatur tam à sorte, quam ab usuris: I-
temque in recitatione Codic. de sent. quæ pro eo quod inter. pag.
1093. lit. D. ubi animosè; Usura inquit, sive sit fœnus sive non
sit, quacumque ex causa infligatur, non potest excedere dupli-
quantitatem. Nam ubi usuræ æquaverint sortem, quod po-
stea usuris supernumerabitur, deducitur de sorte: ut si pretium
sit decem, non potest venditor ex mora consequi ultra decem
usurarum nomine: denique solutis 20. liberatur emptor & à
sorte & ab usuris & extingvitur actio pretii. Et in lib. 3. re-
spons. Papin. ad l. 4. de naut. fœnor. Regulariter inquit, ubi u-
suræ

76 PART. II. ART. II. DOCT. DISSENT. REDARGUIT:

usura æquaverunt sortem (ut si fors sit centum, & usura jam effecerint centum, quod est duplum h. e. alterum tantum) consistunt usurae, nec ultra excurrunt. Cujus suae sententiae a deo secutus atque certus est, ut eam non dubitet definitioni usurae inserere, *in parat. C. de usur.* quam his verbis proponit: usura est reditus pecuniae creditae, qui debetur à tempore contractus, vel à tempore morae, in diem, quo ea pecunia solvatur, vel quo ejus reditus pecuniam, h. e. sortem æquaverit: Nam usura ubi æquavit sortem, quod postea usurae supernumeratur, deducitur de sorte. *Et in parat. C. seq. tit. de naut. sen. usurae* quae taxationem habent annexam duplo finiuntur. His primipilis accedunt Donellus *ad l. 10. & 26. C. eod.* Hubert. Gifā. Dionys. Gothofr. Francisc. Raguel. *in comm. ad decis. 147. l. 27. C. de usur.* Hot. *in disp. de usur. passim, & imprimis c. 10. & 11. Wesemb. in comment. C. de usur. n. 21. Vers. materiae, ibi: Ultra sortis quoque summam usurae non exiguntur ad dupli computationem: desinunt igitur & finiuntur postquam sortem aequarunt.* Taldenius (qui alias abrogationem vel innovationem juris diligenter solet annotare) *in Comment. ad dict. tit. C. de usur. n. 5.* Anton. Perez. *in parat. ad eundem locum n. 16.* Fachinaeus *10. controvers. 65.* Borchold. *in tract. de usur. cap. ult. n. 19. & plenius in tractatu de Verb. Oblig. cap. 7. n. 155. pag. 598. & seqq. Coll. Jurid. Argent. de usur. thes. 23. n. 2.*

& novellam.

9. Eadem docent Interpretes Novellarum: iterum post Cujac, Joachim, Stephanus & Gothofredus (maxime ad Novell. 121. c. 2. lit. E. Rittershusius parte 3. Nov. n. 6. & 9. seqq. & qui jus novissimum & moribus usurpatum ex professo se traditurum recepit, Petrus Gudelinus *lib. 3. Juris Novissimi cap. 3. n. 32. & seqq.* Joan. Christoph. Olhafen. Reipubl. Norimberg. Syndic⁹ & Academiae Altorfinae q. Procancellarius, in sua Oratione inaug. irali Altorfii Anno 1627. de jure Novell. habira, n. 28. ubi Novellarum de Usuris summam, his verbis inclusit: *De Usuris hoc Imperator in Novell. 121. & 138. sanxit: Legibus contrarias & per fraudem excogitatas artes merito exulare: Ideoque si duplum debiti solvitur, nullam ex legibus superesse usurarum exactionem: Alterum tantum Saxones vocant. Hac ille. Vbitamen obiter annotandum, hac phrasi etiam jure Consultos uti, ut in l. 9. ibi:*

l. 9. ibi: in altero tanto, supra modum legitima usura, respondi non tenere, de usuris l. non intelligitur 3. §. ult. de jur. fisc. l. 42. in fin. & l. 46. ff. eod. l. 9. §. quod illicitè 6. de Publican. l. 13. de lib. & posthum. l. si postulaverit 27. Ad L. Jul. de adult. l. 18. §. 3. de Aliment. l. Si quis 7. C. de bon. proscript. l. 10. §. si dominii. de in rem verso. & c. Hortens. ad l. 2. §. ult. de eo quod cert. loc. & alii complures hoc jus pro novissimo adducentes, qui nominatim infra allegabuntur.

IO. Ac ne quis clarissima hæc nomina, scholæ potius quam foro alleganda esse, ogganniat: Practicos etiam & imprimis ex recentioribus nonnullos adducemus. Sic enim generaliter de usu fori testatur Consultissimus & merito sæs maximo celebratissimus honoratissimusque, Prætorii Electoralis, Saxonix, quod Lipsiæ est, Assessor Senior, Amplissimaq; facultat. Juridic. Ordinarius Magnus, Dn. Bened. Carpzovius *in pract. nov. rer. crim. part. 2. quest. 92, n. 44.* In mutui, inquit contractu adeo certum est Usuras ultra duplum non deberi, ut idem obtineat, etiam si expresse aliter conventum fuerit inter contrahentes: (prout sanè de facto cautelæ tales à captiosis adhiberi & inferi instrumentis solent. *inf. th. 12. : Sed frustra, per l. 38. de pact. l. 27, de Reg. jur. l. 1. § 9. de Magistratib. conven. l. 5. §. 1. Ad L. Falcid.)* Id quod observantia quotidiana in pronuntiando luculenter docet, verbis hisce sententiæ inferi solitis: *So möget ihr doch über das alterum tantum etwas ferner zuentrichten/nicht angehalten werden.* Non obstantibus iis que in contrarium proferunt Surdus, Mindanus & Cothmannus: *Hæc, dicto loco, Carpzov. Qui testimonium hoc suum repetit in part. 2. Jurispr. forens. constit. 30. definit. 26. item q. 4. Respons. 49. n. 1. & seqq.*

II. Particularia, de locorum observantia & consuetudinibus, testimonia, observare licet apud Rodericum *lib. 3 de Annus rediv. quest. 4. n. 33. ubi in Hispania, etiam in usuris pretii non soluti, id procedere profitetur. De Gallia scribit P. Matthæus lib. 4. Histor. de vita Henrici IV. narrat. 4. n. 6. in f. ad marg. quand le sort principal est aliéné, il n'y a point d' usure. pag. 143. Bernh. Autumnus (parum sibi, in hac relatione constans) in collat. jur. Gallie. ad d. l. de usuris 27. C. de Usur. pag. 201. vers.*

nec non. 8.
Dd. Practi-
corum.

9. Ab usu
fori & præ-
judiciis, se-
cundum le-
ges, publi-
catis,

les interests. De Italia videndus Joh. Bapista Lupus in l. curabit. Comment. 1. §. 3. n. 50. & 53. C. de Act. Emt. Vend. Et nominatim de Ducatu Ferrariensi refert ipse Surdus, dict. Consil. 302. latam fuisse sententiam (ab Alfonso Morello Jcto, & confirmatam à Domino Bonacossa, egregio Doctore) quæ usuras reduceret ad æqualitatem fortis. De usu judiciorum Saxonia Berlich. d. decis. 30. n. 6. scribit: Toties in hanc sententiam itum fuisse, ut penè infinita allegari possint præjudicia. Conducit horum eatenus conclusio 38. part. 2. n. 36. Vers. sed in materia. ibi: præterea usura, etiam per intervalla soluta, duplum seu alterum tantum excedere non debent. Eoque etiam pertinent priora dicta præjudicia, apud Dn. Doct. Finckelthuf. alias cum ista opinione non prorsus facientem, observat. 40. n. 17. ibi. bis dieselbe die Hauptsumm erreicht. De usu fori Marchici consulendus est Joachim. Schepliz ad Consuetud. Marchie part. 4. tit. 1. §. 2. n. 18. & 19. De Curiarum Belgicarum & imprimis Frisicæ observantia testatur Johan. Sandæus lib. 3. tit. 14. definit. 5. lit. A. & D. hoc sc. jus in foro Frisiorum in viridi fuisse observantia, & secundum illud Senatam in suprema Frisiorum curia, occurrente casu saepe judicasse. Eodem modo in Collegiis Jctorum pronunciarum ex schedis Dn. Parentis sui observavit Dn. Ortolph. Formannus Jctus Jenensis cum Dn. Johann. Christoph. Avemannno in posit. inaug. de altero tanto thes. 22. ubi memorat ita pronunciatum fuisse in scabinatu Lipsiensi Mens. Ianuar. 1619. Lipsiæ in judicio provinciali Anno 1614. item ab Hallensibus Anno 1617. & Coburgensibus Scabinis Anno 1619. Quin & quatuor conformes sententias Dn. Scabinorum Witebergenisium. Lipsens. Jenens. Helmstad. latis in causa Honstein contra Wendeleben; nempe daß die Landübliche Zinsen/ höher nicht als sich das Capitgl erstreckt/ vnd bis die pensiones demselben gleich werden/ abgetragen seyn/ laudat. Insuper th. 38. Dominos Jenenses nominatim hac formula uti consuevisse commemorat: Vnd läst sich der Gläubiger mit dem altero tanto vnangesehen die Zinsen particulariter gefallen / billich begnügen/ ut contra l. 10. C. de Usur. recentiore Justiniani sententiam ibidem vigere clari⁹ appareret. Similia præjudicia legere licet apud Dn. Christoph. Richt. part. 2. decis. 74. n. 85. cum seqq. Magnif. Dn. Franzk. 2. resolut. 10. n. 16. Alios, Conf. responsum peculiare, quod inf. art. 7. exponemus.

12. Quam juris constituti Majestatem, observantia fo- 10. Ab agni-
rensi dicasteriorum & collegiorum, quibus de jure responden- tione parti-
di potestas eminenter convenit, cum callidi creditores perpen- um, contra-
dunt, malunt pecuniam in emptionem redituum (de quibus riis caute-
postea videbitur) collocare: vel si omnino fœnori eam expo- lis vigorem
nunt, cogunt debitorem suum hisce juris beneficiis renuncia- hujus juris
re ut obiter retulimus sup. thes. 10. concepta & arctata in se- eludere sa-
quentem formulam renuntiationis clausula: Darwider vns tagentium,
nicht soll schützen oder schirmen/ einigerley Gnade noch Freyheit
der Concilien/ Päpste/ Kaysers/ Könige oder Fürsten/ Herren/
Städte/ oder des Landes; gegenwärtige noch zukünftige/ noch
einige mandata oder Befehle/ was gestalt oder schein die hier,
wider erlanget/ oder auß eigener bewegnuß außgehen möchten:
desgleichen einige Absonderung oder Weisung von einigem
Hoff- und Land-Gericht/ noch kein einige appellation, supplica-
tion, exception, und daß wir wolten spreche: wir wären umb den
halben Theyl betrogen/ oder hätten das Geld nicht empfangen/
oder wären sonst gefährlicher weise hintergangen/ vnd darumb
restitution in integrum begehrten/ oder daß wir fürwenden wol-
ten/ Die Herren Käuffer oder ihre Pflanzkinder/ wie auch dero-
selben Erben/ hätten das Hauptgut ganz wider eingenommen/
Darumb wir weder Hauptgut noch Zins mehr zu geben schuldig/
noch sonst einiger Behelff/ re. Quæ cautela & renuntiatio foret
utique otiosa & supervacua, si jus adversarium contraria consue-
tudine esset reprobatum vel saltem per desuetudinem inūbra-
tum. Quanquam ejusmodi cautelas, contra jus publicū inter-
positas, rectè à Judicibus negligi, jam supra d. th. 10. in trans-
cursu monuerimus, cum Dn. Carpz. part. 3. quest. crim. c. 92. n. 44.

13. Quibus sic constitutis, ecquis judicium tam vacors *Αποροση*
fuerit, ut dubitare audeat, num in definiendis ejusmodi contro- ad judices
versis claras Justiniani sanctiones, per tot sæcula à Principibus
& Jurisconsultis custoditas, posthabere velit unius vel alterius
Doctoris, in gratiam clientis contraria adferentis, opinioni vel
testimonio. Ut enim concedamus judicem probatorum Ju-
risconsultorum auctoritatem, deficiente juris communis lite-
ra, tuto sequi: per ea quæ solito more coacervat Wilhelm. Antonij
de rescript. moraror. conclus. 45. n. 22. Ita cum lex scripta po-
stulatis Ddum refragatur, haudquaquam ipsorum authorita-
te &

80 PART. II. ART. 2, Dd DISSENT. REDARG. EX. HARM.
 te & applausu permoveri vincive debet, arg. l. Labeo 7. §. 1. ibi.
 sed et si magnopere me Tuberonis & ratio & authoritas movet. de
 suppellect. leg. Novell. 15. §. 1. cap. 1. & quidem precise Novell. 83.
 cap. 13. l. 79. §. 1. de Iudic. Auth. hodie jurant. C. eod. Est enim
 juris minister & à præscripto legum ne latum quidem ungvé
 debet recedere, l. nemo 13. C. de sent. & interl. l. ult. C. si contr. jus
 vel util. pub. Periculosum enim est, lege neglecta, nudam sequi
 æquitatem vel authoritatem eorum, qui facultatem legis con-
 denda non habent. Manzius decad. 2. patrocini. debit. quest. 9.
 n. 110. Maxime cum Justinianus in hac ipsa usurarum causa e-
 dixerit, ne cuiquam judici liceat memoratam augere taxatio-
 nem, occasione consuetudinis, in regione obtinentis, l. 26. §.
 1. Vers. ceteros autem. C. de Usur. Et inique ferant Impp. si le-
 ges suas à Judicibus non observari animadvertant Novell. 161.
 in præfat. Imo nec rescriptum aut pragmatieam sanctionem
 velint attendi, quæ generali juri vel utilitati publicæ adversa
 esse videatur, l. 6. C. si contr. jus vel utilit. Publ. conf. inf. artic. 3.
 thes. 6.

n. ab æqui-
 tate & Iusti-
 tia Juris Ju-
 stinianeij,

14. Accedit & illud, quod constitutiones Justiniani naturali
 æquitati prout supra prælat. 1. artic. 4. ostensum est uberius, non
 adversariæ sint; sed consentaneæ: Ut enim omnibus in rebus
 honestus quidam modus servandus est, l. 3. ibi: prudentissime
 juris autores medietatem quandam sequuti sunt. Si pars hered.
 pet. l. 25. de pignorat. act. l. 7. ibi: melius est per mediocritatem,
 Ut legat. seu fideicommiss. caus. cav. non immodica cujusque affe-
 ctio subsequenda l. ex damni. 40. pr. de damn. infect. Ita vel ma-
 ximè in Usuris, quæ legibus divinis & humanis, ut mitissime
 loquar, suspectæ & odiosæ sunt. Augustin. in Psal. 36. Chry-
 sost. ad cap. 5. Matth. Hieron. ad cap. 18. Ezech. vers. 8. quem lo-
 cum Gallicus Interpretis sic vertit: *Quin' aura rien presté à usure,
 & n' aura point prins de surcroist*: Luther. Tom. 7. Ienens. pag. 389.
 Brentius in Explicat. cap. 22. Exod. Gail. 2. Observ. 5. Covarruv. 3.
 resolut. 1. Iob. Parlad. 2. rer. quotidianar. 2. v. sup. part. 1. artic.
 4. pag. 59. §. 12. Hieron. Schurf. 2. consil. 50. f. Vbi sceneratores
 Nebulones vocat, in primis eos, qui pecuniam sub minoribus usuris
 mutuo sumunt, quam aliis sub majoribus elocent. Circa quas et-
 iam rarissimè eæ circumstantiæ attenduntur quas recentiores
 usuris

usuris cautè circumposuère: de quib. Balduin. l. 4. de Casib. conscientia, cap. 3. cas. 4. Gerhard. de Magistrat. Polit. §. 232. River. in Explicat. Decalog. p. 371. Heigius 2. quest. 1. Eoque diligentius modus & moderatio legum est custodienda. C. I. A. de Usur. th. 21. Bachov. 2. disput. Treutler. 3. th. I. D. Atqui usuræ, quando ultraduplum exiguntur, honestum modum omnino excedunt, cum creditori cuilibet, quantumvis avido & avaro satis esse debeat, quod fortis suæ duplum ex usuris cōsecutus sit, non ferendus autem veniat, qui supra duplum aut exigere velit, aut retinere, inquit Anton. Faber in Rat. ad l. 26. §. I. de condict. indeb. Et ut supra quoque artic. 4. §. 4. pag. 53. ex Hottom. indicavimus, absurdum censuerunt Icti, accessionem civilem positivam, non naturalem & à causa rei non dependentem (De tali enim loquitur §. 5. I. de fidejussor, ubi hoc axioma fundatur, cujus verba generalia ad materiam obligationum nimis rigidè coangustatur à Dn. Locam. lit. B. Vinnio p. 1068. Atque ita accipe & declara notata ad lib. I. Axiom. cap. 8. axiom. 2. Claud. Prat. l. 7. gnos. iur. cap. I. vers. multe sunt tamen. talis etiam hoc loco est usura) majorem esse re principali & lucrum majus ipsa forte. Æquum è diverso, ut deficiente & absorpta per solutionem re principali, accessio quoque deficiat l. cum principalis. 178. de Reg. jur. peræque ac cum nihil amplius debetur. l. si quis. 37. l. si sub. 29. d. tit. Wesenb. ad d. §. 5. I. de Fideiussor. lit. D. Et alias quoq: rei persecuciones Juris autores intra duplum ut plurimum coërcuerunt, ut ipse Dn. D. Finckelthufius annotavit. dict. Observat. 40. n. 2. conf. rextus juris, supra in fine thes. 9. annotatos.

15. Quod si etiam Juri Canonico in hac materia, conscientiam attinente, non nihil deferendum est, Rittershus. in^{13.} Ab ex-
 proœm. different. pag. 10. Berlich. I. conclus. 51. n. 7. & conclus. 8.<sup>cracione Lu-
 ris Canon.</sup>
 n. 3. Dauth. de testament. pag. 11. med. Reinking. l. 2. de regimi-
 ne class. 2. cap. 7. Gilken. ad l. privilegia 12. C. de SS. Eccles. pag.
 56. M. Stephan. l. 3. de Iurisdic. part. I. cap. 3. n. 25. Carpzov. p.
 2. qq. crim. 92. n. 35. Cyprian. Regner. l. 1. de injust. quar. leg. cap.
 I. (ut cunq; D. Lutherus tom. I. Ienens. German. in Anno 1520. p.
 304. B. censuerit: In dem gansen Geistlichen Gesetze sind nicht
 zwei Zeilen/die einen frommen Christen möchten vnterweisen;
 L Hin

82 PA. II. ART. 2. Dd. DISS. REDARG. EX EO QUOD HARM.
 Sinegen so viel irriger vnd fährlicher Gesetze / daß nicht besser
 wäre / man machte einen rohten Hauffen daraus. Add. Parker
 lib. 2. de polit. Eccles. cap. 32. pag. 281. D. Gerhard. l. 1. confess. Ca-
 thol. p. 2. c. 14.) inter cæteras salutare commonefactiones &
 hæc attendenda fuerit, qua omnia statuta & consuetudines, quæ
 contra seueras prohibitiones excessuum usurariorum inoleve-
 rint, ipso iure irritæ pronunciantur, in Clement. un. de Vsur.
 junct. cap. noverit. 49. ext. de sent. excom. Unde etiam Ortho-
 doxi Icti scribere audent, eos qui ultra duplum usuras exigunt,
 in crimen usurariæ prauitatis incidere: vide ex recentiorib⁹, alios
 etiam allegantem, Carpzovium in pract. Crimin. part. 2. quest. 92.
 n. 42. A. Matthæi, diss. miscell. 7. tb. 6. & 7.

14. a specia-
 li instructi-
 one & adju-
 ratione iudi-
 cū, in cau-
 sis usurarū
 decernen-
 tium,

16. Novissime persuadere iudicibus constantem juris
 nostri observantiam debet specifica instructio, quâ in hac ma-
 teria usurarum informantur, jubenturque, ut si consuetudo re-
 gionis à legum sanctionibus discrepet, illâ omisâ & neglectâ,
 has sequantur. Sic n. præclare monet gravissimus Papinianus,
 in l. 1. de Vsur. seqq. verbis: Arbitrio iudicis ita usurarum mo-
 dus ex more regionis, ubi contractum est, constituendus est,
 ut legem tamen non offendat. Consonat l. 10. §. si mandavero.
 Mandati. Vbi usuræ dicuntur deberi, quæ legitimo modo, id est
 intra modum legis, frequentantur: Non quæ supra modum
 legis sunt. Vt cunque ea verba nonnulli Triboniano imputent. Dn.
 Iohan-Iacob. Wissenbach. Emblem. Tribon. pag. 42. ad tit. Mandati.
 contr. d. l. 1. de Vsur. Vbi sanè Cuiac. de ista imputatione nihil hæ-
 bet: Multo minus ad d. l. 10. §. 3. Mandati. Nec ipse quoq³ Gifan. affer-
 tive loqui vel pronunciare audeat. p. 235. vers. Videtur. Modus
 autem iste usurarum, quod & supra indicatum, pag. 36. §. 19. p.
 15. §. 8. f. imprimis duplex est, docente Cuiac. addict. l. 1. de V-
 sur. Duplum & Centesima. Duplum; quia non potest debe-
 ri alterum tantum sorte amplius. Itaque si cui debeantur cẽ-
 tum, & usurarum nomine tantundem petere potest; Sed si
 quid amplius solverit, id imputatur in sortem: Vbi usuræ æ-
 quaverunt sortem, nihil amplius peti usurarum nomine po-
 test. Hæc Cuiac. d. loc. Vbi addit: hunc modum usurarum etiam
 num hodie obtinere.

ARTE

ARTICULUS III.

Contrarias auctoritates elevat & imminuit, eo quod
falsa textuum interpretatione & lubrica
inductione nitantur.

1. Quia vero ad victoriam causae multum confert adversa-
riae auctoritatis & ratiocinationis imbecillitatem dete-
xiffe. Arist. 3. Eth. 14. Scalig. in 3. histor. anim. sect. 42. Cujac.
ad l. 30. C. de pact. Decian. in apolog. c. 19. n. 27. add. 1. feud 4. &
ibi not. Exploremus quibus argutiis, dicam an argumentis, se-
ducti fuerint Doctores aliqui, ut à regio Nomothetas Justini-
anae tramite, tam facile deflecterent deficerentque. Nam ut
initio primum, qui inter certos jactatur authorem, Petrum Sur-
dum audiamus: probe notandum est, eum quantumcunque a-
nimosum, non tamen audere jura, parte 1. adducta, aperto mar-
te aggredi aut liquida sententia condemnare; sed obliquis ar-
tibus utendo, eadem, sublesta interpretatione trahere ad ca-
sum, quando usurae in anno excederent sortem, puta si ad cen-
tum singulis mensibus penderentur novem vel decem: Secus
autem esse si plurium annorum usurae duplum constituerint.
Sardi verba 3. Consil. 302. n. 9. sic habent: Quamvis saepe in
jure legatur, usuras non posse duplum excedere: tamen illud
verum est & procedit, in usuris unius anni, illae enim duplum
excedere non possunt, gl. in. d. l. si non sortem. de Condict. indeb.
ubi declarando quid sit duplum, dicit; illud continere sortem & ce-
tesimam vel aliam usuram, quae in anno sortem aequet. Sic etiam
declarat Iason in summario ibid. n. 1. & Bart. in l. usura. C. de V-
sur. dicens: usuras non esse indebitas, sed convenientes, quando
in anno sortem non superant: atque ita usuras unius anni cō-
siderat, non multorum annorum. Accumulat deinde Surdus
auctoritatem Castr. Salycet. & aliorum veterum, repudiata re-
centiorum explicatione. Sequuntur Veterum interpretatio-
nem etiam Navius & Barbosa in collectaneis ad d. l. 10. Ber-
lich. 2. Conclus. 38. n. ult. Vers. nihil movet.

2. Verum quia hanc expositionem hodie omnes non
tantum insubidam, sed planè insulsam & erroneam fatentur,

Refut & re-
sol. advers.
ratioc.
apōrov
Iōd
& insignis
error Sardi
in primo
fundamē-
to; quod de
altero tan-
to loquen-
tes, ad anni
unius com-
putationē
exegerit.

L 2

Quae com-
putatio cō-
muni cal-
culo explo-
ditur.

84 PART. II. ART. 2. CONTRAR. AUTORITAT. ELEVAT:

v. sup. pag. 41. §. 9. f. pronunciatu facile est, quid de opinio-
ne isthac sit habendum, quæ tam fragili pedamento insistit.
Nam & pueri Jctorum hodie centesimam usuram definiunt
eam, quæ centum mensibus sortem æquat, seu cujus menstrua
quantitas centesima pars est sortis principalis l. 4. §. pro o-
peris. I. de naut. fœn. l. 26. §. I. Vers. in trajectitiis. C. de Usuris.
Briffon. 4. sent. antiq. I. quæ Græcis dicebantur *δραχμῶν*, cum
nimirum drachma menstrua in minam dabatur, unde
drachmæ duodecim in annum redibant; Salmas. de mod. usur.
cap. I. pag. 32. & latiss. pag. 229. Nempe meliorib⁹ eruditi autho-
ribus, didicerunt, veteres solitos fuisse usuras stipulari in sin-
gulos menses, l. lecta. ubi recentiores comm. not. de reb. Cred. We-
senb. in parat. de Usur. n. 12. & imprimis Donel. ad l. 16. §. I. C.
de Usur. prolixè Molineus de Usur. n. 49. & seqq. Itaque centesi-
mo mense usura conficiebat summam sortis Donellus ad l. eos
26. C. de Usur. ducentesimo demum duplum sortis, idem ad l.
10. C. eod. Eod. modo Cujacius lib. 3. Respons. Papin. ad l. 4. de
De Nautic. fœnor. centesima, inquit, est, quæ in centenos aure-
os (100.) quotannis reddit duodenos (12.) & centesimo mense,
æquat sortem: non ut Accurs. arbitratur, duodecimo mense:
cujus opinio jamdudum explosa est. Hactenus Cujacius.

Rationib⁹ certissimis 3. Contraria autem Doctorum explicatio adductis ju-
ris textibus nullatenus potest applicari (1.) propter eorundem
generalitatem, cum supra duplum usuras nec instipulatum de-
duci, nec exigi posse, definiatur l. 26. §. I. de condict. indeb.
quod Pacius in Analys. C. de Usur. n. 10. sic eloquitur: Postquã
per usuras duplum quantitatis mutata fuerit solutum, (subau-
di quodcumque) illico sistuntur usuræ, nec quicquam ampli-
us debetur, d. l. 4. §. I. de naut. fœn. restrictionis autem hujus
definitionis ad annum, nullibi fit mentio (2.) propter exequa-
tionem cum anatocismo, d. l. 26. §. I. Eodem enim textu ana-
tocismus & superusurium, ut sic dicam, prohibetur. Add. l. 28.
C. de Usur. & l. ult. C. de Usur. rei judic. Usuræ autem usurarum
de uno anno intelligi non possunt, vel per adversariam expli-
cationem. (3.) quia leges illæ loquuntur de usura legitima: at
hæc olim ad summum erat centesima, E. uno anno sortem
non potuit æquare (4.) quia supra centesimas usuras alias ex
jure certo stipulari non licuit, d. l. 26. §. I. C. de usur, frustra
ergo

HO QUOD ERRON. TEXT. JUR. INTERPRET. & IND. NIT. 85
ergo id per Novellas denuo cautum fuisset (5.) quia l. 10. & pe-
nult. C. de usur. manifeste hanc fovent sententiam, post ducen-
tos menses, adeoque longissimè ultra annum, Creditorem u-
suram centesimam petiisse. vid. Donell. ad d. l. 10. C. de Usur. &
Duaren. loc. mox allegando (6.) in d. l. 10. intelligitur tempus
retardatæ & protractæ solutionis. E. non potest intelligi tem-
pus unius anni. (7.) clarissime repugnant tnm inscriptiones,
tum textus Novellarum, maxime, 121. ibi. ut particulares usu-
rarum solutiones in duplum computentur: quod ita explicat, cap. 1.
solvisse diversis temporibus debitores de sorte 500. aureorum 949.
aureos: & plane liberari eosdem, si solverint mille, Bachov. 2. disp. 3.
th. 5. A. quæ summa uno anno nulla ratione exigi aut solvi, nisi ab
hominibus stolidissimis & iniquissimis, potuisset. Item Novel. 138.
quæ superiores leges interpretatur, ut recte cum Cujac. ibid.
dicere possimus: Interpretatio Principis vim legis habet l. 4.
de Vulg. & Pupill. subst. (8.) manifestissime denique contradi-
cunt verba expressa Novellæ 160. ibi: quoquo anno & cap. 1. in
verb. annui redditus, & in verbis: pro universo tempore: quæ unius
anni metis hautquaquam conveniunt. Jungantur fragmenta ea,
quæ infra suo loco, utp. ad has Novellas pertinentia, recense-
buntur. Denique (9.) ipse Surdus absurditatem hujus inter-
pretationis animadvertit, cum fatetur vix evenire unquam e-
jusmodi casum, ut usuræ in anno excedant sortem. Atqui le-
ges fieri solent super his, non quæ raro; sed quæ communiter
accidunt l. nam ad ea 5. de LL. Quanquam id postea responsio-
nis loco fingat, accidere in Italia potuisse post bellica tempora,
ubi magna pecuniæ fuerit penuria, ita ut quantovis fœnore
mutuo sumeretur. At quis non intelligit contractus ejusmo-
di esse fœneratitios, ac ipso jure nullos, quos iterum nemo sa-
nus iniverit, nec Magistratus pertulerit, aut in judicando at-
tenderit v. sup. art. 2. §. 10. & 12. (10.) Deniq; quia à recentioribus
omnibus probata est hæc explicatio: si singulis Calendis sin-
guli aurei, in centenos per pensiones solvantur Cujac. ad d. l.
16. C. de Usur. in fin. Donell. & Raguell. ibid. Duarenus de Usuris c. 3.
Vers. præterea: ubi casum elegantem subjungit. A. Matth. d. π. 30. θ.
18. At hæc usuræ octo demum annis & quatuor mensibus sortem
æquant. Wesemb. in π. de Usur. n. 12. in fin. Quomodo ergo
uno anno alterum tantum ista constitutione potuit exæquari?

Hypothesi
hac destru-
cta, ferè o-
mnes Surdi
theses vel
potius po-
stulata, cor-
ruere.

4. Sublato hunc ad modum futili Dd. illorum supposito & errore, reliqua quæ superstruuntur vana & inania esse consequitur, *juxta illud Arist. 1. Phys. 2. & 3. itemq; 2. prior 20. quod & Justinianus suum fecit. Novella 8. cap. 1. ubi Gothofr. & ceteri docent: falso presupposito destructo & corruente, quæ superstructa sunt itidem corruere, veluti subductis tecta columnis: arg. l. nam origo 8. Quod Vi aut Glam. l. egi tecum 26. de exceptione rei iudic. Card. Tuscus tom. 4. Conclus. lit. F, consil. 513. Licet ergo Surdus n. 9. profiteatur; Malle se gl. Bart. Bald. Castrenf. & Salicet, in Philosophia legali primæ classis Jctorum, autoritatem sequi, quam Molinæi & Lupi: Nos tamen contra manifestum hunc errorem, omnib; autoritatibus antiquiorem habere debemus veritatem, *juxta monitum Arist. 2. Eth. Nicomach. cap. 6. præsertim cum neque numero pauciores, neque autoritate inferiores sapientes sint iis, qui desipere maluerunt, ut loq. Scal. Exerc. 3. certe Veteribus Doctoribus facile ignoscendum est, si ignoracione Romanæ antiquitatis aliquando sunt hallucinati. Vid. idem de causis Latin. lingvæ præfat. fac. 3. Versu: Equidem ita censeo. Fabric. de Orig. Saxon. l. 2. pr. Non tam facile recentioribus, qui veterum opinionum inter mortuas reliquias, quantumvis melius edocti, fovere non erubescunt, ut antiquatos errores novis subruant insaniis, sunt iterum verba Scaligeri Exercit. 178. sect. 1. Et cum veritati, ut diximus, plus sit tribuendum quam ullius opinioni: quid moveamur illorum cæcitate, qui nascentem solem ne intueantur, oculis quodammodo manus objiciunt, maluntque tenebras noctis præteritæ subsequi, quam orientis diei lumine perfrui; Inquit. Cuiac. in præfat. suar. Observ.**

Quippe ad
gratiam re-
quirentiū
comparata

5. Nimirum quod Surdus alibi in præfat. Volum 1. Confiliorum. vers. equidem, de aliis enunciavit, Idem hic de ipso met meritò quisquam usurpaverit: Ea sc. quæ in Responsis dicuntur, non satis habere fidei apud prudentes judices, quod non omnibus semper veritatem assequi, sed fucatis & non admodum consistentibus argumentis, deligendo eam, quæ magis ex re litigatorum esset, sententiam tueri curæ fuerit: Et quod ipse Cohtmannus etiam, vol. 3. consil. 38. n. 338. ait: experientiam testari, consilia & responsa, plerumque amore magis
eorum

EO QUOD ERRON. TEXT. JUR. INTERP. & INDUCT. NITATUR. 87

eorum, qui ea petunt, quam veritatis & iustitiæ veræ concinnari: Quomodo etiam Johann. de Castillo. *tr. de usufr. cap. 41. n. 8.* scribit: Doctores in consulendo sapè æris magis quàm veritatis studio duci. *Add. Ioseph. Ludov. decis. 52. n. 13. The-saur. decis. 134. n. 15. H. Grotium præfat. lib. 5. de iure belli & pa-cis pag. 4. Luther. in comment. ad cap. 17. Deuteron. ad verba ju-dices & præfectos constitues: circa fin. ibi:* Vide exempla in Juri-stis optimis, qui æquitatem, dum vel publicè docent aut scri-bunt, pulcherrimè tradunt: At in consiliis privatim dandis, planè aliter sentiunt, & sibi dissimiles sunt. Scilicet; quia hic personæ respectus, vel misericordia calamitatis (ut optimè in-terpretemur) eos deflectit à rectò, ut veluti mederi & succur-rere laboranti studeant, quod tùm non fecerunt, cum in pub-licum docerent; Et sic præ affectu non vident, se ab æquitate in publico docta, deflectere. Tam difficilis, rara & ardua res est, oculus simplex & rectus in iudice. Idem est cernere in sum-mis Theologis. *pergit ibid. pag. 198. B. Frommtermann/ Niemb. dichs nicht an. Et hæc de fundamento adversariorum legali; sequi-tur usuale; hoc est, quod à consuetudine & more regionis de-ducitur:*

6. Tametsi autem nonnulli Jctorum Germanorum al-tero tibi-cine, *consuetudinis*, hic nitantur, asserentes, quotidie in Germania id usurpari, ut usuræ continuæ, indefinenter & in-finitum exigantur, donec debitor sortem integram refun-dat: Tametsi etiam graves viri tales locorum quorundam con-suetudines calculo suo firmât. v. thes. 83. de altero tanto, ubi refertur responsum Jurisconsultorum Fr. datum Car. W. Anno 1643. his verbis: *Da der Debitor zu bezahlen hat/ so wird das alterum tantum in dem Churfürstl. Dr. Cammergerichte zu E. an der Spr. bisshero nicht attendiret: Und können auch die zuvor außgezählte Zinsen / in das duplum oder alterum tantum nicht gerechnet werden (Egregiâ hac miniâ) Item aliud in causa J. W. Wegen der versessenen Zinsen / da der Debitor zu bezahlen hat / hat das alterum tantum allhier / wegen alter Gewonheit nicht statt: Die vorher außgezählten Zinsen aber / können ohne das auch zu dem altero tanto nicht gerechnet werden. (quippè n)* Tametsi etiam nemo nesciat optimam legum interpre-

Nec obsta-re allegati-onem con-trariâ, alibi Usurpatio-nis,

tema

item esse consuetudinem, arg. l. si de interpretatione 37. ubi Mor-
nac. & alij de LL. quæ id possit quod præscriptio & magis. Frider.
de Sen. consil. 15. l. incip. thema tale est. Card. Tusc. lit. C. conclus. 809.
& idem quod statutum. Lupus alleg. 43. in fin. Franc. in c. 4. §. statu-
im^o in fin. de Cleric. non resid. l. 6. Tusc. tom. 2. concl. 810. per tot. Uni-
us tamen vel alterius debitoris, concessio juris beneficio non u-
tentis, negligentia cæterorum rectè utentium vigilantia &
circumspectioni obstare & fraudi esse non debet. post Sichard.
& Nattam. Dn. Iohann. Hermann. Stamm. lib. 1. de Servitut. Per-
sonal. cap. 1. n. 1. Et plurimum interest an consuetudo pugnet
cum jure scripto nec ne. Etenim cum dicimus consuetudi-
nem pro lege custodiendam esse, illos potissimum casus intel-
ligimus, qui non ex jure scripto descendunt; l. diuturnum 33. de
LL. Cæterum quando lex expressa consuetudini resistit, plura
requiruntur ut usus vincat legem. Nam si de conflictu & col-
lisione prima legis & consuetudinis loquamur, lex neutiquam
pro oblitterata habenda est: licet enim multi è populo id agant,
ut legem oblitterent, interim tamen in judiciis lex consuetudi-
nem vincit. Cujac. ad l. 9. de Iust. & Iur. Consuetudinem, in-
quam, quæ nondum obtinuit l. cū de consuetud. 34. de LL. con-
tradicto iudicio, id est, causa cognita, causa peracta inter acto-
rem & reum. Ea vero consuetudo demum legem abrogat, quæ
& vetustate & contradicto iudicio confirmatur, quorsum fa-
cta præjudicia modo relata pertinent. Alioquin lex vincit
consuetudinem pari certamine: quæ autem contra legem ir-
repsit, non vincit legem. Cujac. dict. loc. Necn. legestacitè an-
tiquantur, Cuiac. in Paul. ad Edict. l. 41. de Oblig. & Act. & in
cap. 2. de Probationib. ubi ait: Ius Publicum ratione suffultum nul-
lam consuetudinem vincere posse. l. 2. C. quasit. long. Consuet. Nov.
52. Ita in terminis usurarum Jctus Papinianus, in sepius alleg.
l. 1. de usur. Cum in iudicio disceptatur, usurarum modus ex
more regionis, ubi contractum est, constituitur: Ita tamen
ut legem non offendat: Videndus multis allegatis Henning. Gæden.
consil. 109. n. 197. & 293. ubi in hac materia usurarum bonum
textum esse ait, in l. eos 26. §. 1. Vers. in trajedit, C. de usur. ex
quo, secundum Bald. probetur, non valere consuetudinem, quæ super
usuris dissoneret contra ius commune cap. quia in omnib. 4. in pr. ubi
videtur probari, quod communis usus & observantia non faciat
licitam

DE QUOD FALSA CONSUETUD. CONTRAR. ALLEG. NIT. 89

licitam exactionem usurarum, qua jure prohibita est. de usaris. Clement. 1. de Usur. ubi damnantur omnia statuta & consuetudines quibus prestatur favor ullus exactioni usurarum. Ad Barbosam in collect. Codic. ad tit. 2. lib. 3. l. 4. ubi cum allegatis contendit, & demonstrat: Leges in dubio pro abrogatis non haberi, sed Eum qui id dicit, probare debere. P. Gilken. ad l. pactum quod dotali. 15. C. de pact. ubi assertoribus contrariarum consuetudinum, non temere fidem habendam esse, monet. n. 87. & seqq. Magnif. Dom. Cancellar. Franzkium 2. resolut. 10. n. 76. ubi hanc thesin prior. edit. laudat.

7. Expendendum omnino Juris & justitiæ administris, quod in causa usurarum Hieron. Schurf. cent. 2. conf. 50. ad fin. jam sua ætate deploravit: In tantum inolevisse usurarum pravitatem, ut multi contentur sub prætextu consuetudinis & communis observantiæ excusare non excusanda: non in modicum (ita loquitur) detrimētum & dispendium salutis animarum ipsarum; non attendentes, quod tantò sint peccata graviora, quantò diutius infelicem animam detineant alligatam. Idem paulò post: Istis, inquit, usurariis opponentibus, proh dolor! hujusmodi consuetudinem, quæ non est consuetudo, sed pessima corruptela, & bestia devorans animas & facultates, dicendum est, quod Dominus ait: Ego sum Via Veritas & vita: Non dicit: Ego sum consuetudo; sed veritas. Jungatur Philipp. Bonetius tr. de probat. pag. 32. Vers. notandum.

8. Tantum autem abest, contrariam, quæ ex diverso allegatur, consuetudinem, contradictis judiciis & uniformi observatione firmatam esse, quemadmodum l. 34. de LL. explicant Anton. Faber. in rat. decid. & Mornac. in observat. ibid. ut plura præjudiciorum, secundum legislationem, exempla possint proferri. v. sup. art. 2. §. 10. & seqq. p. 77. Quinimo, licet probetur ab uno vel alio imperito & iniquo Judice legem aliquã scriptam non esse attentam: non tamen ideo putandum est, eam à prudentioribus & rectiùs edoctis, non esse observandam, §. ult. ibi: quam formam in omnibus provinciis nostris obtinere censemus, etsi propter imperitiam forte aliter celebratur: Inst. de satisf. ubi Dd. Siquidem hautquaquam non usus l. 2. C. de divers. rescript. sed contrarius usus, legem tollit l. 28. de LL. P. Peckius de jur. sistendi cap. 10. n. 10. Schrader. de feud. cap. 12. conclus. 3.

Cum detestatione
cordatorum
conjunctæ

Quam uniformiter
observatam fuisse,
vix queat probari.

M

n. 7.

90 PART. II. ARTIC. 3. CÆTERA SURDI ARGUMENTA.

n. 7. Inde est, quod Justinianus in eleganti & notabili textu l. 53. §. 1. C. de Episcop. audient. admirabundo similis exclamat & profitetur, se nescire quo pacto fuerit factum, ut constitutiones anteriores (de clericis ad alias militias transeuntibus, loquitur) tam turpiter in desuetudinem abierint, cum tamen Imperatores posteriores, priores LL. omnino conservare velle videantur, nisi his diserte & nominatim vim & auctoritatem Juris abrogent. Quod si ex solennibus aliis nihil facile mutandum est l. pen. de restit. in integr. l. 183. de reg. Jur. quanto minus id admittendum est in solenni legislatione l. 1. ult. & pen. C. de LL. l. 33. ff. de LL. Ergò à perito Advocato talem legem minus usitatam in usum revocari, nihil impedit. Obrecht. disp. 1. de judic. thes. 100. & seqq. ex Bart. & Dd. ad l. in criminalib. §. 1. C. de jurisdic. ibid. allegat. Cujacius ad lib. 22. Digestor. Juliani ad l. 56. §. 1. de furt. ubi hoc exemplificat in actione furti, inquiring: cur nulla hodie in foro mentio fiat actionis furti in duplum vel quadruplum, ratio est, quia ex dicti §. 1. sententia, malunt auctores criminaliter agendo furem ulcisci: qua via electa, tollitur Civilis actio in duplum & quadruplum: Verum notandum est, etiam si hodie minus frequententur Civiles furti actiones, atq; ideo quodammodo in usu abolita esse videantur, omnib; eligentib; criminalia judicia: Tamen & hodie, si quis malit Civili judicio agere, in duplum vel quadruplum, omisso criminali, non esse repellendum. Hec Cujacius. Aliud exemplum vid. apud Carpzov. 2. constit. XI. def. 10. Nec licet judici modum usurarum excedere prætextu consuetudinis, quæ in ea regione servatur: Mos non servabitur si modum excedat: nec poterit moribus regionis huic modo derogari, qui legitimus est & taxatus. l. idemque 10. §. 3. ibi: quæ legitimo modo in regionibus frequentantur. Mandati l. 1. pr. ibi: usurarum modus ex more regionis, ubi contractum est, constituitur; ita tamen, ut legi non offendat. De Usur. Cujac. lib. 2. quest. Papin. ad d. l. 1. pag. 39. lit. B. ubi porro rectè tradit, utrumque modum usurarum ibi intelligi (quantitatis sc. & durationis) & d. l. 17. de Usur. Vbi verba, ad modum justæ exactionis redigat, à Dn. Wisfenbach. in Emblem. p. 55. sine magna ratione, iterum Triboniano imputantur: Cum etiam jure D. modus usurarum definitus fuerit. v. sup. pag. 28. & seqq. Tacit. lib. 6. Annal. 16. ibi: cohibebatur

CONTRA EXCEPT. ALTERIUS TANTI, ELIDIT. 91
 batur quoque antiquis moribus. Unde Dn. Carpzov. neuti-
 quam veretur eo casu se, Surdo, Mindano & Cothmanno ani-
 mose opponere, loc. supra adducto, prax. rer. crim. part. 2. quest.
 92. n. 44. ibi: non obstantibus iis quæ in contrarium proferunt Sur-
 dus, Mindanus & Cothmann. quemadmodum Mornacii quo-
 que exclamatio & observatio, isto casu, nominatim perstringi-
 tur & taxatur, à Guilielmo Masio lib. 1. opin. 20. n. 2. Quan-
 quam Mornaci^o causam hanc cum redivibus annuis confunde-
 re videtur, de quibus part. 3. seorsim agetur.

ARTICULUS IV.

Cætera Surdi Argumenta elidit.

II. **D**etecto ad eum modum erroris fonte, qui partim ex
 prava interpretatione, partim ex prætenfa, sed nondum de-
 monstratâ consuetudine suppullulat^o, rationes adminiculantes
 etiam excutiendæ sunt, quibus erroneæ huic sententiæ colo-
 rem aliquem juris, Surdus conciliare satagit. Et primo qui-
 dem argumento, (quod usura sit fructus pecuniæ & temporis u-
 tilitas, per l. quod si Ephesi 4. in pr. & ibi not. Castr. de eo quod cert.
 loc. Nat. consilio 450. n. 14. usura a. correspectivetur usui pe-
 cuniarum. E. eatenus etiam progredi debeat usurarum exa-
 ctio quatenus duret pecuniæ usus.) Reponi potest: Usuram
 non recte, vere & propriè dici pecuniæ fructum: v. sup. part. I.
 artic. 4. §. 2. pag. 52. Nam ut Arist. quoque in Eth. & Polit.
 docet, pecunia sua natura est res sterilis, eoque usura non se-
 cundum naturam percipitur. Quare & nostri prudentes di-
 cunt, usuram non natura percipi, sed jure & negotiatione l.
 si navis. 62. ibi: usura natura non provenit. de R. V. l. usura 121.
 ibi. usura pecuniæ quam percipimus, in fructu non est: quia non
 ex ipso corpore; sed ex alia causa est, i. e. nova obligatione. de V. S.
 C. A. de reb. cred. th. 22. l. 3. C. de Vfur. Merill. I. Obs. 13. Art.
 Fab. in rational. ad d. l. 62. [Quem aphorismum, more suo, so-
 phisticis impugnat argutiis Salmasius lib. de usuris. c. 8. pag. 198.
 & seqq. cum sterilem suâ naturâ pecuniam esse negat (1.) quia
 nulla omnino res dari possit quæ non fructum ferat, ne ægro-
 tus quidem, quippe qui in redivu sit Medico (2.) quia Jctis il-

Prima Ob-
 jectio Surdi
 specialis;
 quod usura
 respiciat u-
 sum pecu-
 niæ.

Resolvitur

DE PART. II. ART. 4. CÆTERA SURDI ARGUMENTA

la tantum pecunia dicatur sterilis, quæ otiosa sit. Ergo suo genere non esse sterilem. Enim verò si Dominus Antagonista attente legisset Aristot. i. polit. 10. in f. m. p. 392. depræhendisset, non tantum à Stoicis, ut male arbitratur Merillius d. Obs. 13. Sed etiam ab illo Peripateticorum Principe, argutiis istis, cum aliis rationibus, tum hac distinctione satisfactum esse: quod pecunia pariat & fructum ferat, non κατὰ φύσιν, sed ἀπ' ἀλλήλων. Quod ipsum & Jcti innuunt, dum pecuniam per se considerata sterilem vocant, & infructiferam, ut post alios loquitur Hagen. c. 3. de Usur. n. 23. Conjecta enim in terram nunquam ullum producit fructum: in arca quoque recondita, atque ad plurimos annos conservata, nec crescit, nec fructum ullum parit, ac præter consumptionem nullum ex se præstat usum: arg. §. constituitur I. de usufr. l. 1. Et. t. de usufr. ear. rer. can. ejiciens II. dist. 88. Cæterum ex nova causa fieri quasi frugiferam, veluti ex stipulatione. d. l. 121. de V. S. Sic Hortensius ad l. 2. §. ult. De eo quod certo loco. Pecunia numerata nullum parit fructum à se: Sed ab industria mercatoris.] Si itaque usura non est fructus naturalis sed civilis tantum: sequitur eam plane ex Jct. determinatione pendere, & hætenus tantum vicè fructuum obtinere l. usura 34. de Usur. l. 3. de Usur. ear. rer. nec progredi ulterius posse d. l. usura. 121. de V. S. Certe comparatio fructuum & usurarum hoc loco neutiquam procedit, quia fructuum nomen naturale est, usuræ autem legitimum. Cujac. ad. d. l. 121.

Obstrepat hinc nobis ex Vicina Academia incertus author thesauri inauguralium; Examen alterius tanti, in inscriptione præferentium, typis Georgii Deckeri Anno 1646. descriptarum, positione 17. sic scribens: Sicut cessante causa cessat effectus; ita durante causa durare debet effectus, ut contrariorum eadem sit disciplina: dum ergo creditor pecunia debita (creditam dicere debuit) semper (usque, continuo, porro dicere voluit) utitur, usque pecuniæ fructum sentit. Ergo usura usque (porro debent procedere. Ita Surdus. Nec quicquam Clarissimi Viri refutatio obnititur: quomodo enim pecunia in fructibus numeretur, notatur superius, nec ullibi, quoad usurarum modum, locum habet distinctio causæ naturalis & absoluta, à Civili & limitata atque determinata: Non debemus autem esse clementiores ipsâ lege, sine qua loqui erubescimus. Nov. 18. cap. 5. Hactenus Cl. Dn. Licentiatu, & vel quicumq; positionum illarum auctor est: fari.

CONTRA EXCEPT. ALTERIUS TANTI, ELIDIT. 93

farinam enim illam ab alio quodam molitore mutuò fuisse sumptā
 plerique haut temerè conjiciunt: Cui tribus verbis & multò clari-
 oribus, quàm ipse opposuerit, respondeo: (1.) Majorem propositio-
 nem continere Canonem Philosophicum, adeoq; Philosophicam limi-
 tationem atque interpretationem non nisi à semidoctis repudiari:
 Atque Philosophi Canonem illum intelligunt omnino de causa na-
 turali posita & durante in esse & actu absoluto, itemq; in esse cau-
 sa non impedito: post Aristot. Stahl. Regul. Philos. tit. 3. regula.
 3. §. 10. & seqq. Nolunt autem procedere in causis fictis & à legis dis-
 positione tantum pendentibus. Porro (2) in minore propositione nego
 usum pecunia esse causam usurarum: causa enim remota est lex
 permittens, seu legis permissio: (sic enim ipse th. 17. asseruerat, Ius
 gentium usuras improbare: Ius Civile quadantenus permittere th.
 8.) causa proxima est moral. 17. §. 3. de Usur. stipulatio, & aliquā-
 do pactum l. 3. C. de Usur. non solus usus, qui pecunia mutua debet
 esse gratuitus. C. A. de Usur. th. 7. & seqq. Cum itaq; major de
 diverso causarum genere concepta: minor autem falsa sit: nihil
 adversus datam a nobis responsionem valide colligitur: sed nihilo-
 minus falsum manet utrumq; illud surdi postulatum: usuram
 usui pecunia respondere debere, & usuram esse fructum pecunia.
 Siquidem prius postulatum necessario limitandum & restringen-
 dum est ad finem & modum à lege prescriptum l. 3. in f. ibi: qua-
 tenus modum probabilem: de annuis legat l. 26. §. 1. de condit.
 indeb. l. 4. §. 1. de nautic. scenor. l. 1. l. 9. l. 17. de Usur. l. 10. §. 3.
 mandat. l. 27. §. 1. C. de Usur. Nov. 121. 138. 160. Posterius de fru-
 ctu vero, ex re ipsa proveniente & Philosophi & Icti falsissimum
 esse pronunciant. v. sup. part. 1. artic. 4. d. 2. pag. 52. Ipse quoque
 Hottomannus, alias axiomati (quod pecunia sit res sterilis) infestus,
 Disp. de usur. c. 6. mihi pag. 766. e. Usuras, inquit, cogimus non tā-
 quam fructum ex ipsis nummum corporibus, id est, ex nudā pecu-
 niā: sed id, quod ob eam causam interfuit, quod fructu i. e. frui-
 tione, pecunia nostra caruimus. Et cap. seq. ubi de excessu usurarum,
 modum l. definitum supergresso, loquitur: iniquum esset, inquit,
 cum pecunia nuda sit res sterilis, tantum fructum ab ea petere lega-
 tarium, quantum illa adferret cum labore & industria hominis con-
 juncta. Sanè dicuntur Usura alicubi esse vice fructuum l. usurae 34.
 de usur. & esse velut usus fructus l. 3. de usufr. ear. rer. quæ usu
 cons. νομὴ ἀκινήτων & ἡ γὰρ φύσις, ut supra ex Aristotele dicebamus:
 pecunia enim suā naturā & per se fructus non fert: & abutimur
 pecunia, dum eam fanori locamus: sed μὴ ἀφ' ἑαυτῆς & κτ' π: quia
 licet usura non percipiatur naturaliter ex corpore: percipitur ta-
 men civiliter ex obligatione. Est ergo fructus civilis, non natu-
 ralis, inquit Cujac. l. 6. qq. Papin. ad l. si navis 62. de R. V. hoc est,
 re vera fructus non est. Fructus enim non est legitimus seu civilis
 le, sed naturale nomen. Fructus enim est, quod naturā provenit:.

94 PART. II. ART. 4. CÆTERA SURDI ARGUMENTA

at usura naturaliter ex pecunia vel mutuo non nascitur, sed ex nova obligatione. Idem Cujac. ad d. l. 121. de V. S. Nec juxta sententiam Surdi l. Titius 24. de præscr. Verib. aliq. juris textus, ubi reditus pecunia jure probatus legitur. Sermo enim vulgi ad causam externam vel effectum rei respicientis, non est confundendus cum rei veritate & enunciatis sapientum: Sic enim Africanus formulam hanc expendens, disertè respondet: pecunia credita usuris, nisi in stipulationem deducta sint, (ex solo pecunia credito usu) non debent d. l. Titius 24. vers. respondit. De P. V. d. l. 3. C. de usur. Nihil etiam impedit, quod in l. alio: 9. de alim. & ci. bar. leg. pecunia fertur incrementum recipere: *πλεονασμὸν τῆς ἄξιος*: itemque Levit. 25 v. 36. *Vt enim usura; sic & incrementum provenire dicitur ex pecunia & iuris & obligationis; non ex natura rei.* l. 62. de R. V. Dn. Meier, in not. manuscr. ad l. 34. de usur. Vnde etiam usura quasi ususfructus appellantur, seu velut ususfructus d. l. 2. & 3. de usufr. ear. rerum, l. 44. §. 1. ad Sc. Trebell. l. 39. §. 1. d. legat. 1.

Secunda.

2. Unde perquam facile ad secundum etiam argumentum respondetur, cum Surdus porrò ita concludit: Ubi quid ob certam causam præstatur, id determinari debet secundum causam l. Seio 10. ub. Dyn. Bart. & Alber. de annu. legat. (Sic dicimus: quia salarium præstatur pro servitio, eatenus illud dandum esse quatenus durat servitium, l. pen. inf. C. de erogat. milit. ann. l. 1. C. de re milit.) & sicut cessante causa cessat effectus: Ita vicissim durante & non cessante causa, durare nec cessare debet effectus l. semper §. §. negotiatores 3. de jur. immunit. sign. consil. 135. Tiraq. in tract. cessant. caus. part. 1. n. 17. Dum ergo debitor utitur pecunia, semper Creditor percipit pecuniæ fructum. Hæc Surdus. Responderi autem facile potest, distinguendo causam naturalem & absolutam, à civili & limitata atque determinata. Hic enim altera regula applicanda venit, quod scilicet limitata & ad certum modum & tempus restricta usurarum causa, limitatum etiam pariat effectum, arg. l. in agris limitatis 16. de acquir. rer. domin. l. cancellaverat 2. de his quæ in testam. delent. Brunor. à Sole, in locis commun. verbo, causa n. 9. Guttieretz. 3. pract. quæst. 31. n. 7. In posterum ergo debitor utitur pecunia, non tanquam aliena, sed tanquam sua, utpote satis caro à se redempta pretio & lytro: Certè soluto per tot pensionum solutionem, omni vinculo nexuque. pr. l. Quib. mod. toll. oblig. [13]

CONTRA EXCEPTIONEM ALTER. TANTI, ELIDIT. **¶**

(In hac responsione nostra Dn. Licentiatus sub finem sua asserti-
onis 17, notat: Nihil affirmare l. 16. de A. R. D. quia proponat
casum supra (puto Clatissimum Dominum Censorem scribere volu-
isse: super) agro limitato, in quo jus alluvionis non obtinet: ideoq;
non agi de causa limitata: multo minus de effectu limitato. Ve-
rùm utrinque causam & effectum excludi. Regero: Licet limi-
tatio nostra non foret fundata in d. l. 16. Veram tamen eam & in-
concussam ex se ipsa & rei veritate perstituram: quippe qua ex
principiis Philosophicis petita est, qua non opus habent probatione
juridica, ut Bachovius rectè monet. Eadem tamen ex abundantia à
Dd. Textibus solent roborari; ut disciplinarum consensus & harmo-
nia ostendatur. Non autem dicimus limitationem illam verboten-
nus in d. l. 16. contineri: sed argumentatione commoda educi: Ut
enim ager absolute dictus & illimitatus, incrementa alluvionis
absolute recipit; limitatus neutiquam. d. l. 16. Ita & in ceteris
causis habendum esse, non male Dd. ibidem disputant. Vide Gifan.
& alios citatos Nævio ibid. Cravett. consil. 436. incipit: Dominus
Bernardus Spinola. n. 1. Barbof. cum allegatis in loc. de caus. a-
xiomat. l. 3. cap. 10. §. 15. latè & per multa exempla eundo. He-
ring. de fidejuss. cap. 20. §. 26. n. 29. & c. 24. n. 35. Eadem im-
prudentiã alterum quoque rerum & ellicat l. 2. de his quæ in test.
del. scribens: agere Ictum ibi primo de facto, quod testamento jam
condito super venerit: In nostra autem materia nullum factum
argui; Secundo agere de malo merito, quod in creditore nullum
sit. Resp. Ostendit hac inficeta increpatione Dominus Licentiatus,
quam parum in lectione commentatorum versatus sit: qui non tan-
tùm materiam ipsam tractant, sed notabilia etiam & axiomata ser-
brocardica ex textibus eruere, satagunt. Cùm ergo Ictus tantam
vim restrictæ inductionis causa ibidem tribuat, ut ea ultra heredem
inductum ex testamento nihil operetur: cum simplex & absoluta in-
ductio id omnino effectura sit: Rectè constituunt Dd. probari hoc
modo generale illud axioma Philosophicum; Causam restrictam &
limitatam, effectum etiam limitatum producere.)

3. Eadem facilitate resolvitur tertia collectio Surdi; Tertia,
quod æquitas non patiatur quem aliena re frui, & ex ea fru-
ctum percipere, l. curabit. §. C. de act. empt. & cum jactura Cre-
ditoris locupletari. (Resp.) Siquidem negandum est, suum id
creditorem dicere posse, v. l. 12. §. 1. ibi: quia ille suum recipit.
de Novat. & delegat. l. 91. de V. S. tr. nostr. de alien. qua in mut.
vert. pag. 444. & seqq. Fabrottus in replicat. advers. Salmas pag.
III. n. 54. quod ipse jam duplo exegerit. cap. bona fides 83. de
Reg. Iur. in 6. Gail. 2. Observ. 13. n. 3. Cum Ictus Paulus im-

pro-

probum vocet, qui aduersus eam regulam agit & insuper aliquid exigit. *l. si quis dolo § 1. §. 1. de re iudic.* Et Ulpian. *in l. locum 3. §. antepen. de tab. exhib.* doli mali exceptionem aduersus eiusmodi exactorem concedat. Ea que ratione improbatum tanquam turpe, improbum & non ferendum scenus eorum, qui cum semel sortem receperint, rursus eandem amplius quam decies, ex damnatis usuris quærunt, inquit P. Pechius ad dict. cap. 83. de Reg. Iur. in 6. n. 1.

Qua hic & in seqq. interfatur Cl. Dn. Licentatus, Saxonus dicitur: Atque hac sola mitissimaque responsione Adversarium, in honorem Amplissimi Domini parentis, hac vice dimittimus, cum monito, ut in posterum cautius Dd. suis obloquatur, Cujac. lib. 17. Obs. 12. Senec. 6. de benef. c. 16.

Quarta.

4. Utitur autem Surdus (4.) & hoc argumento, quod in annuis præstationibus non currat præscriptio nisi 30. annorum, quæ incipiat ab initio cuiusque anni *l. cum notissimi. 7. §. in his. C. de præscript. 30. annor.* adeoque tantum temporis non sit elapsum, quod sufficiat ad inducendam prædictam præscriptionem. Ideo posse Hebræum (ita vocat Creditorem & Clientem suum: quanquam non ignoremus, Pontificios & Italicos imprimis Dd. in his terminis, inque eo argumento, per verecundiã asscitiã, ea voce, ut plurimum uti in designandis Judæis, addito etiam elogio Magnifici Dn. Hebræi :) omnium annorū ante decursorum, usuras exigere. *Respondetur.* (1.) ab annuis redditibus, ad usuras, non concedenda est argumentatio, *per ea que infra latius dicentur.* (2.) & est præterea in argumento fallacia causæ; non enim ulteriori exactiõni sola obstat præscriptio, sed etiam legis prohibitio, & ne debitum multoties exigatur *d. Novell. 121. cap. 2. in fin.* quanquam de præscriptione usurarum in sensu alio & proprio etiam illud (3.) dici possit, *cum Raguelio ad l. eos 26. C. de usur.* placuisse in dict. l. 26. Justiniano, ut sublata personali & hypothecaria actione, spatio 30. vel 40. annorum finiatur quæstio usurarum & fructuum: quæ nova constitutio non patiatu superesse quæstionem usurarum, vel fructuum, cum non supersit ulla principalis actio.

Quinta.
Contra Novell. 121. & 138. auctoritatem directa.

5. Et quoniam (5.) omnibus Surdi ratiunculis minus quam manifestè obstitit constitutio Justiniani in *Novell. 121. & 138.* ideo

138. ideo Alexandrino Ille remedio nodum hunc, cum aliter nequeat, dissecat & dissolvit. *num. 9. Vers. nec attendi debet*: statuens; Ictas Novellas attendi non debere, nec contra tot nostros antesignanos allegandas esse. Miror qui non adjecerit scōma illud Argentræi *ad Consuetud. Britann. tit. 23. art. 570. rubr.* quem pudet, verbosas Justiniani Novellas jus appellare, quæ scilicet crebris mutationibus instabilitatem, addit etiam stultitiam authorum, testentur, & aliæ alias revocent, interpellent, abrogent, restituant. Magno insuper argumento gavifurus, si Juliani interpretationem explicuisset, & has sanctiones in ea desiderari animadvertisset: quemadmodum etiam nullis glossatorum annotationibus illustrantur. Non certè Johannis antiqui Glossatoris; *sat agente Rittershusio Ann. 1615. recus.* qui nullam de illis mentionem fecit. Quid quod Novellam 138. multi in suis Codicibus desiderari testantur: Scrimgerus nihil præter titulum hunc: *Interpretatio, quomodo quæ duplum excedunt usura; non probentur*; Haloander itidem summam duntaxat retulit. Viri docti, nobisq; chari, in thesibus de altero tanto, th. 77. rationem addunt (cur Novella 138. in editione Haloandrina non legatur) quia in manuscr. Flor. non extet. Planè ut alii quoque Codicis Justiniani autoritatem ex membranis Florentinis suffulciunt: *Gilken. ad l. 8. C. de testam. n. 7. Navius ad Novel. 129.* quæ tamen extra ω . non procurunt.

6. Enim verò qui meminerit Novellas Justiniani non Affertio simul & semel promulgatas esse, sed diversis temporibus, sc. ab anno Christi, 538. usque ad annum 547. teste Contio *præfat. in lib. Novell.* mortuoq; demum Justiniano, dispersas antea, in unum corpus collectas fuisse, nullo certo ordine, nisi temporis forte observato. *idem ibid. Rittershus. præm. Novell. cap. 1. n. 18.* Horum inquam, qui meminerit, facilè agnoscat causam, quare una vel altera Novellarum à Doctoribus Longobardis, Græcæ linguæ, qua plæræq; scriptæ sunt, ferè ignaris, prætermissa sit: *Contius dict. loc.* Eodem nomine, nec aliter, excusari potest Irnerius, (sive quis alius clausularum ex Novellis decerptarum, & Codicis legibus subjectarum, author est, *vid. Alber. Gentil. de lib. juris Civil. cap. 6. Cuiac. 5. Obs. 5. Simon. Vlric. Pistor. ad lib. 1. quæstion. Hartm. Pistor. q. 2. pag. 24. D. Finckelth. observat. 95. n. 13.*

Ronchegall. in l. 13. §. ubi duo. n. 103. De duob. reis. Treutl. 2. d. 27. 9. e.) quod in dict. l. 10. C. de usur. nullam more solito subjecerit authenticam. *Conf. Rittersb. part. 3. Novell. cap. 9. n. 10.* Nec ideo tamen constitutioni huic aliquid decedit, cum satis multis juris, & imprimis quidem ff textibus sustineatur ac confirmetur. Quid quod epitome ejusdem etiam jam olim circumlata fuit, quam Gothofr. editioni corporis Glossat. sub fin. tit. C. de usur. adjecit.

7. Nec desunt alia venerandæ antiquitatis monumenta, quibus de Justiniani enixa voluntate abunde possimus edoceri: qualia P. Pitheus (*cui etiam restitutionem Novellæ 138. vide Gothofr. in not. ad rubr. d. Nov. 138. vel saltem cum Antonio Augustino debemus, vid. Cuiac. ad dict. Novell. 138. ut & Leunclavium lib. 2. notator. 274.*) in appendice notarum ad LL. Mosaicarum & Romanarum collationem Authoris cujusdam veteris, pag. 60. protulit, Constitutionem num. 134. olim insignitam, de partiariis solutionibus usutarum in duplum computandis: Quam tamen Cujac. in Comment. ad Novell. 121. pro paraphrasi illius Novellæ habet: nec pigebit ejus verba referre, cum superius rejectam Doctorum explicationem magis magisque confutent: Ita autem habent: *Imperator Justinianus A. Arfilio (Novell. 121. inscribitur Basilio Præsidi Tarsis: poterit autem ad plures fuisse destinata & emissa.) Quidam mutuatus ab aliquo D. aureos, solvit aliquam quantitatem usurarum: quosdam autem debens, cautionem emisit in D. aureis. Quoniam autem omnis solutio ad nongentos quadraginta novem (949.) aureos tandem pervenit, & Creditor dicebat, totum in usuris solutum fuisse, & exigebat sexcentos, qui cautione continebantur: ait lex: Si reliquos quinquaginta unum (51) solverit, ut debitum duplicetur, nihil aliud exigetur, quamvis veteres (ut Anastasius in l. 10. C. de usur.) dixerint: tunc supra duplum competere debitum, quando illa solutio in medio contingit. dat. XVIII. Kal. Maj. Belisario. V. C. Consul. hoc est Anno Christi 531. juxta computat. Gothofr. ad fin. dict. Novell. 121.*

8. Confirmatur etiam (2) Novellarum harum auctoritas Antiquitate Græcorum exemplarium, quæ post alios (nam & Basileæ An. 1541. ex officina Hervagiana: & An. 1551. apud Rovillum jam ante prodierat,) Henricus Scrimgerus Scotus
ex Bi-

& NOVELLARUM AUTORITATEM PROPUGNAT. 99

ex Bibliotheca Illustris Viri Huldric. Fuggeri Anno 1558. protulit, in quo volumine omnes istæ tres Novellæ ad verbum perscriptæ & expressæ leguntur. *Novell. 121. quidem pag. 313. Novell. 138. pag. 366. & denique Novella 160. pag. 787.* Allegantur (3) eadem omnes in indice titulorum ex Regia Gallorum Bibliotheca, à Cujac. in pr. comment. in *Novell. representato*: brevior quidem illo, sed aptiore tamen cæteris, in quo *Novell. 121. inscribitur de Usuris. Novell. 138. ne usura excedant duplum. Novell. 160. de pecuniis & usuris Civitatum.* Conducit eò (4) Edictum Justiniani 9. ad Tribonianum Præf. Urb. *de argenti-riorum contractibus*, emissum, quod integrum extat inter Edicta illius. Et cap. 5. *de Edict.* citatur ista constitutio hoc modo: Ne ipsis in mutationibus nostra opponatur constitutio, quâ nemini ultra duplum accipere quicquam permittimus, siquidem quantum fors & usura faciant, persolutum sit. Pertinet eodem (5) mutua istarum Novellarum ad invicem relatio: Vide *Leunclavium d. lib. 2. notator. cap. 274.* Ac tandem eximium pondus his auctoritatibus addunt (6) consona Eclogarum loca, aliorumq; Græcorum expositiones, quarum, Dn. Gothofr. etiam meminit, in *not. ad Rubr. Novell. 121.* Ut ad eò de auctoritate harum Constitutionum & sententia Justiniani nemo amplius dubitaverit, nisi qui planè Surdus fuerit, bardus & barbarus.

9. Ex hoc diverticulo redit Surdus in viam, & n. 12. *Vers. Sexta obj. Surdi.* *confirmo. 6.* hanc rationem adfert: Quod semel justum fuit judicatum, ait, non debet ex post facto injustum videri. *c. factum legitime. 73. de Reg. Jur. in 6. l. in ambiguis. 85. §. non est novum. 1. de Reg. Jur.* At usuræ à principio usque ad certum modum, aliqua ratione in annos singulos sunt permixtæ Hebræis, vel in recompensationem utilitatis, quam sentit debitor ex pecuniæ usu, vel ex damno quod sentit Creditor ex pecuniæ defectu, vel ex alia aliqua causa. E. ex post facto non debent videri injustæ. *Responsio* iterum est facillima: loquitur enim regula de rebus absolutè & toto suo genere legitimis, vel quatenus legitimæ sunt ex definitione scil. legis. *conf. Peckius in Comment. ad d. regul. 73. n. 4.* At usuræ non sunt toto suo genere & in infinitum licitæ & permixtæ, sed modus illarum multifariam est coërcitus, certisq; regulis inclusus, ut supra ostensum est: Imò leges damnant

100 PART. II. ART. 4. CÆTERIS SURDI OBIECT. RESP.
usuras, v. Ant. Matth. disput. extraord. & miscell. 6. & 7. de fœne-
ratione non ferenda in benè constitutis Rebus pub. lucratorias, seu
fœneratitias. id. Matth. Colleg. Pandect. disp. 30. th. 31. ubi complures
collaudat. præsertim immoderatas, VVesemb. in Comment. C. de
Usur. n. 31. per l. 26. C. d. t. Menoch. de A. I. E. cas. 398. n. 14.

*Imò aliqui inter signa Extremi iudicii prognostica referunt Vsu-
rarum & Usurarium patrociniū: & Ioh. Agricol. Annot. in
Lucam. cap. 21 f. 158. ibi: Cura de victu tanta est, & tantus eius
cura successus, ut Vnus mercator, nunc ferè magnam partem Orbis,
plus minus centum annis, malis artibus, dolo, fraude, impostura
(neque enim possunt magna facultates sine aliorum incommodis pa-
rari) occupaverit: Atque adeò, ut ille ipse mercator titulo avaritia
& impostura jactetur: ne quid desit verbis Dei: his diebus sollici-
tum fore mundum, de cura victus, alendi corporis, parandarum o-
pum, & facienda rei. Ex huius mercatoris nomine, si transposi-
tione literarum aptè verterit, erit Bucher / cum pro prima litera
digamma Bolicum substitueris: Ut esset hoc pessimo saculo porten-
tum avaritia propositum omnibus, quod admoneret nos ad ventus fi-
lii hominis. Et paulò post. Vides nunc optime Lector, quo tempore
vivamus, & qua mala nos maneant: Evangelium contigit nobis
miseratione Dei, Antichristus Romanus revelatus est Orbi, jacta-
tur & honoratur per Orbem VVucheri nomen: quid igitur restat,
quàm ut adventum filii hominis sollicitè expectemus? Hæc ille.*

Adhibenda ergò hic est iterum & opponenda regula contraria,
quod permessa ad tempus (dum scilicet infra duplum consistit
usurarum exactio) post illud tempus censeantur prohibita: l. si
unus. 27. §. 1. ubi Bald. de pact. cap. ult. §. in alijs Vers. si verò. Ut lit.
non contest. Tiraq. de retract. convent. §. 1. gl. 2. n. 44. Card. Tuscus
pract. conclus. tom. 6. lit. P. conclus. 299. qua regula ipse Surdus
alibi utitur, in tract. de aliment. l. 5. q. 3. num. 9. & 10. nec non Con-
sil. 57. n. 9. & consil. 354 n. 18.

Septima
Surdi Obj.
vel instan-
tia.

10. Instat, autem ille (7) per aliam regulam: quod tem-
pus non sit modus tollendæ obligationis, l. obligationum 44. §. 1.
Vers. placet autem. de O. & A. Dd. in l. si certis annis 28. C. de pact.
Sed iterum occurrimus simili objectioni, pari responsione, (1)
quemadmodum in expressione temporis conventionali ea vis
est limitationis, ut qui ad tempus obligari voluit, non possit
obligatus retineri post tempus, l. Imperator 8. in fin. de postuland.
l. Thais. 41. §. intra 12. de fideic. libert. Anton. Faber, C. suo de fideiuss.
definit.

& NOVELLARUM AUTORITATEM PROPUGNAT. IOI
definit. §. nu. 6. Ita multo magis determinatio legis hic finem
obligationi ponet. Nec (2) tam tempus per se, quam lex deter-
minans, causa est cessationis usurarum: Quemadmodum in si-
mili, actio certo tempore coarctata, ab iis ipsis legibus, à quibus
inducta fuit, ultra tempus illud porrigi & vivere non potest *t. r.*
de perpet. & temporal. act. Anton. Faber in rat. dub. ad l. 8. §. 1. Negot.
gest. ad verba: quæ tempore finiebantur, lit. E. VVe semb. parat. quibus
mod. pign. vel hypoth. solv. n. 4.

11. Pergit ille (8) hunc in modum ratiocinari: Quam-^{Octava}
diu ratio legis concedentis militat, tam diu etiam durare de-
bet ejus legis concessio: quia ratio & causa faciendi actum o-
mnem determinant. *Everhard. in loco à rat. leg. ampl. & generali*
& in loco sequenti. At ratio taxationis usurarum, facta ab initio
semper deinceps militat. E. & concessio continuo durabit. *Resp.*
Præter ea quæ supra de lege determinata & limitata ad nau-
seam reposita sunt; ad majorem addimus & hanc limitatio-
nem, nisi aliud ex fortiore ratione Principi successori seu po-
steriori placuerit: Tunc enim constitutiones posteriores vin-
cunt constitutiones tempore priores, *l. ult. de Constit. PP. &*
ipsarum simul rationes: Siquidem ex amplius inquirendæ non
sunt aut invicem committendæ: alioquin multa ex his, quæ
certa sunt, subverterentur, l. & ideo 21. de LL. vid. Rittersh. p. 5. No-
vell. cap. 10. n. 7. Dicimus præterea ad minorem, eam planè negā-
dam esse, postquam alterum tantum, hoc est & fors & usura so-
luta fuerint: Cum enim Usura Creditori tantum concedatur ad
compensationem ejus, quod ipsius interfuit, *saltem prætensivè,*
ut loquuntur, ἡ δὲ τὰ πρόσχημα, usu sibi debita pecuniæ caruisse,
dum eam debitor retinebat *l. cum quidam 17. §. si pupillo. de Usur.*
l. pater. 17. de dol. except. Apparet, sorte, licet per intervallum,
jam soluta, & usuris sortem æquantibus, nullam superesse ra-
tionem, quæ ulteriores & infinitas usuras sustineat. *Novell. 121.*
cap. 2. fin. Donell. ad d. l. 10. C. de Usur. n. 3. in fin.

12. Denique & (9) maximè contra Neotericorum &
Veriorem quidem explicationem, n. 14. sic colligit Surdus: Si
dicamus ad dupli cōstitutionem computari non solvendas tan-
tum, sed solutas quoque usuras: Tum fore, *ut plectatur Creditor*
sine aliqua sua culpa, quia eo, quod graciosus fuerit suo debito-
ri, &

ri, & sortem non exegerit, amitteret usuras. Qua de re etiam n. 16. & 17. multa per discursum disputat. Verum, ne dicamus pœnam aut damnum ineptè hic fingi, ubi patrimonium nullatenus diminutum, sed altero tanto auctum fuit: l. 1. 4. 5. 6. C. de mod. mulct. quæ à jud. inflig. & quod species lucri sit, gratiorem apud alium fieri l. 17. §. 1. de Usur. l. 8. §. sed si gratiore de admin. rerum ad civit. l. 54. §. 1. de furt. adeoq; si non culpa, saltem causa sub- sit. can. 23. de R. l. in 6. in argumento iterum manifestus est cau- sæ paralogismus: siquidem Justiniano imprimis ratio prohi- bendi in universum interusurii ejus quod duplum excedit, non tam posita fuit in respectu culpæ Creditoris, non exigentis tempe- stivè debitum, quam in respectu equitatis: quod sufficiat sortem cum altero tanto redditam fuisse, & pecuniam, rem per se steri- lem, tantundem Creditori parturivisse. Cæterum de culpa per moram debitoris contractâ, ut & de hoc ipso argumento, in- fra uberius sumus dicturi.

ARTICULUS V.

Explodit traditionem Ddum secundæ classis *supr. p. 68.*
§. 4. laudatorum: quod *usura hodiè, non ut usura;*
sed ut interesse petantur.

Altera
classis Dd.
Exceptio-
nem alte-
rius tanti
reproban-
tium, ex
eo: quod
usuræ ho-
diè ut in-
teresse
petantur.

1. Quia ergo primus iste impetus, præcedentis authorum se-
ctæ, (qui manifestaria vi arcem Justinianæ legislationis
invadunt,) tot machinis rejici retundiq; potest: Altera classis
eorum, qui per cuniculos memoratos Dd. succollant, tanto mi-
nus est reformidanda: cujus tamen gemina & dispar phalanx,
disparibus armis incedit: sed solidis ex superiore Themidos ar-
ce pilis facilè perfringi & profligari utraque poterit.

2. Cum enim Viri docti, qui à contrariis consistunt par-
tibus, ipsimet imbecillitatem superiorum argumentationum
animadverterent, iisdem neglectis, subtile hoc commentum
Justinianeis objecerunt; quasi moribus hodiernis *usura non ut*
usura; sed ut interesse, seu lucrum cessans & publica lege taxa-
tum petatur, *Corneus. 2. consil. 145. n. 7. Rol. à Valle. 2. cons. 14. pr.*
Domini Francos. apud Dom. Richter. part. 2. variar. decis. 74. n. 4.
pag. 91. ibi: Die weil die Zinsen zu dieser Zeit/ von den außgelibe-
nen Geldern jährlichen/ nicht eigentlich wie Zinsen; sondern als
gebürlich

ART. EXPL. TRAD. DD. QUOD USUR. UT INTER. PET. 103
gebühlich Interesse dem creditori gereicht werden: In dem der
Creditor sein ausgeliehen Geldt vor dem bestimbtem Zahl Ter-
min nicht abzufordern &c. Interesse autem dupli æstimationem
posse excedere per l. 3. §. 8. de eo quod cert. loc. probant. Tuscus &
ab eo citat. Bartol. Curt. Ioan. Cagnol. & alij lit. 1. conclus. 313. qua
sic habet: Interesse ad quamcunque summam potest ascendere, Coth-
man. 2. consil. § 2. num. 261.

3. Licet autem postulatum hoc magno pragmaticorum Rationes
applausu receptum sit. v. Hagen. de Usuris. cap. 5. n. 161. & seqq. pro diffe-
rentia.
Berlich. 2. conclus. 38. n. 35. & seqq. Finckelthuf. Observat. 40. n. 16.
Veremur tamen, ne utrumque ejus membrum ad juris princi-
pia exactum, ægrè possit subsistere: Quandoquidem usuræ &
interesse tum definitione, tum causis, etiamnum realiter, æquè
ut nomine differre cognoscuntur, ut alii usuras, ut usuras,
etiamnum hodiè deberi & exigi, rectius statuunt: Wesemb. in
parat. de usur. n. 8. Curtius lib. 3. coniect. cap. 29. Aveman. d. disput.
th. 24. Dom. Carpzov. lib. 4. respons. 50. n. 3. ubi falli omnes eos scribit,
qui crediderint, hodie usuras ut interesse exigi. Colleg. Iurid. Argent.
de Usur. th. 24. n. 4. & de reb. cred. th. 31. Rot. Genuæ decis. 210. n. 8. ibi:
nec potuit dici, quod sit usura: cum interesse non fuerit certum, nec
taxatum. Hottom. disp. de Usur. c. 6. Magnif. Dom. Cancellar. Franzk.
2. resolut. 10. n. 81. & 82. ubi hanc thesin allegat & probat. Diffe-
runt enim uti dictum (1) Definitione: quia usuræ sunt accessio
quantitatis propter ejus usum præstanda. Vmmius disp. 21. de
Process. thes. 5. Interesse non est accessio quantitatis, sed causæ
cujusvis alterius, sive illud ipsum quod nobis factò alieno abest,
quodq; lucrari potuimus. Idem thes. 10. è Cuiac. in parat. C. de sent.
quæ pro eo quod interest. seu clarius: id quod interest, denotat
propriè æstimationem illius utilitatis, quæ dolo vel culpa ali-
cujus extra rem principalem nobis abest, ut l. 13. l. 43. de actionib.
empt. l. 193. de V. S. Hottoman. ad l. un. C. de sentent. quæ pro eo quod
interest. Usuræ autem eam tantum accessionem rei principalis
seu sortis denotant, quæ per se sine contemplatione doli vel
culpæ præstanda est propter rei usum. conf. Cuiac. in recit. Cod.
De his qui à non Dominis. A. Matth. Disp. C. 16. th. 15.

4. Itaque (2) hæc statim à tempore contractus debentur:
Interesse autem demum à tempore commissæ culpæ l. 60. pro So-
cio

104 PART. II. ARTIC. 5. TRADIT, DD. QUOD USUR. HODIE
cio. Bachov. 2. disputat. Treutl. 3. thes. 1. D. Quod ad causam
efficientem referri potest. Sed & illa (3) differentia, quæ ex
materia peti poterat, ex dictis liquet. Nam interesse ver-
satur circa rem cujuscunque generis, excepta ea quæ in quan-
titate posita est, l. 3. de in lit. jur. l. ult. de peric. & commod. rei vend.
Cuiac. in recit. C. de eo quod interest. pag. 1093. C. Vultei. lib. 1. Juris-
prud. Roman. c. 44. n. 63. Vaud. 2. quæst. 8. Consid. 1. indagat. 21.
Usura autem est ea commoditas & accessio, quæ propriè circa
quantitatem versatur. idem Vultei. d. loc. n. 67. (4) Fine aut proca-
tarctica causa: Accessiones enim aliæ petuntur ob pecuniæ u-
sum aut dilationem solutionis, & hæ propriè sunt usuræ: Aliæ
propter moram & damnum emergens, & hæ propriè interesse
constituunt. plura v. apud Vult. d. lo. n. 64. & 65.

5. Neque hæc differentia sublata est per recessum depur-
tatorum de Anno 1600. §. 60. Soviel nun. 144. pag. 772. uti
nonnulli arbitrantur v. Henricus Wormelskirchen disput. inaug.
Argent. de eo quod interest. thes. 22. Non enim sequitur: Usuræ
hodiè quincunces sunt permissæ propter interesse præsum-
ptum: Ergo differentia usurarum & ejus quod interest sublata
est: siquidem ea differentia illo ipso §. fin. confirmatur, *Vers.*
oder aber da dem Creditori. Neque enim quod præsumitur subesse,
revera semper subest: nec quod aliæ rei subest, idem est cum illo cui
subest. v. Canisium de Usuris cap. 1. §. 9. vers. unde non obstat. Tira-
quell. de retractu lign. §. 1. gloss. 18. n. 71. ubi plurimos alios addu-
cit. conf. Dn. Carpzov. 4. resp. Elect. 50. ubi n. 1. & 5. scribit: Ex eo,
quod usura hodiè ratione quanti correspondeant probabili interesse,
non esse præsumendam ullam harum rerum commixtionem: quippe
cum Legislatorum intentio duntaxat fuerit, quincunces usuras de-
terminare, ac certum modum usuris præscribere, relicta interim hac
differentia: quod usura non nisi ex contractu mutui promissæ de-
beantur. Quid quod textus ille tantum de casu moræ loquitur,
ubi debitor est in mora restituendi pecuniam mutuam: qui sa-
ne casus irregularis est, & degenerans à natura usurarum pro-
priæ; ut supra indicatum. Nec (2) rectè colligitur: Usuræ in
casu moræ quodammodo assimilantur ei quod interest, ergo
toto genere eidem exquata sunt. Neque de casu moræ hic
propriè disceptatur, ut infra in limitationibus loco ultimo, indica-
bitur.

6. (3) Quin-

non ut usuræ; sed ut interesse, PETANTUR: REFEL. 105

6. (3) Quinimo si maximè hanc exæquationem concederemus, vel sic tamen licentia, ultra duplum petendi illud quod interesse dicunt, non erit extendenda: per generale axioma Doctoris nostri Iac. Cuiacij in parat. C. de naut. fœnor. pr. cum ait: Quæcunque (accessiones ejusmodi) taxationem habent certam, ea & dupli taxationem & finem habere videntur. Atqui hoc, quod interesse vocant, hodiè habet taxationem certam v. thes. 8. Et iterum in recitat. ad l. 4. ff. de naut. fœn. in lib. 3. Respons. Papin. pag. m. 127. Usuræ quæ accipiunt taxationem certam, puta finem centesimæ vel bessis vel semissis usuræ, semper duplo finiuntur, id est, ne altero tanto amplius sorte inferantur vel debeantur. Denique ubi æquaverint sortem usuræ, quod deinde usuris supernumeratur, imputatur in sortem, minuit sortem, deducitur. Haëtenus Cuiac. conf. inf. th. 8. f.

7. At enim si rem rectè æstimare velimus, usura ista, de qua hic agimus, propriissimum fœnus est: Definitur enim fœnus à Doctissimis quibusque Jctis, lucrum illud quod propter causam mutui certis temporibus exigitur. Post Hottom. Vultei. d. loc. num. 87. Cuiac. ibidem, itemq; in parat. & recit. C. de Sentent. quæ pro eo quod interest. Anton. Faber in rationib. decid. ad l. 26. §. 1. deposit. ibi: distinguenda est usura pecunie creditæ, quæ nihil aliud est quam fœnus, ab usura pecunie depositæ aut ex alio bonæ fidei contractu debitæ: Illa enim odiosa est; hæc favorabilior: quippe quæ non quasi fœnus, sed quasi interesse aliquod exigatur, ut in l. socium 60. in fine. pro socio. Anton. Matthæi disput. Pandect. 30. th. 2. & seqq. Ubi ex l. cum quidam. 17. §. si pupillo. 3. ibi: Usuræ, non propter lucrum petentium, (ut fœnus) sed propter moram solventiû, (i. e. eorum qui solvere debebant: relatione facta ad id quod fieri par erat: ut 1. feud. 5. ubi Dn. D. Bitsch, in Comm. MS, Gail. 2. Observ. 6. n. 1.) infliguntur. De Usuris: differentiam hanc & diversam definitionem colligit; Quod fœnus sit usura, quam debitor creditori de mutuo præstat; quæ vulgò lucratoria usura appellatur: cum mutuum per se & sua natura sit gratuitum: Usura verò (in specie dicta) non sit lucrum; sed pœna, quæ ob non solutam sortem, sive ex mutuo, sive ex alia causa debitam, præstat. Idem disput. miscell. 7. th. 2. pag. 46. Eamq; distinctionem recessibus & Constitutio-

O

nibus

106 PART. II. ART. 5. TRAD. Dd. QVOD VSVRÆ HODIE
 nibus Imperii novissimis convenire ostendit, Bern. Græven.
lib. 2. pract. conclus. 5. considerat. 1. n. 1. & ult. Quanquam er-
 go fœneratores prætextu interesse alicujus & simili sub sche-
 mate fœnus soleant occultare. *Bachov. dict. disput. 3. thes. 1. lit.*
D. Hottom, cap. 10. de Vsur. Compilator Volum. 2. Consil. varior.
13. n. 30. Prudens tamen magistratus non usque indulgere
 debet eorum vafritiei, qui veris usuris & fœnori colores ejus-
 modi, in fraudem legum inducunt. *Anton. Faber. lib. 7. Cod. suo*
tit. 16. definit. 4. n. 6. sed cum Polyb. lib. 3, Sueton. in Cæsar.
 cap. 30. & aliis prudentibus, *Vid. Alberic. Gentil, lib. 1. de Iur.*
belli cap. 19. prætextum à causa debet accuratè discernere, nec
 malitiis ejusmodi hominum indulgere aut viam ipse aperire,
textus est in l. fundo. 38. Vers. constituimus. de Rei Vindicat. l. cum
hi. 8. §. si cum his 20. ibi. fingi enim poterat. de transact. l. 9. de
servit. quia aliquo prohibito, omne illud prohibitum debet
cenferi, per quod pervenitur ad illud, cap. cum quid. 35. de Reg.
Iur. in 6. Vivianus in Rational. ad cap. quanquam 2. Vers. sepelien-
tes. de Vsuris in 6. Nec conveniens est valde officio Juriscon-
 sulti, ut malitiam laudando & excusando augeat. *arg. l. 1. §.*
4. de serv. corrupt. Et specie recti decipiatur aliòsve decipiat:
 Cum alias quoque Virtutibus vitia sint confinia, & perditis
 quoque ac turpibus recti similitudo insit. *Senec. Epist. 120. con-*
fer Schurf. loco supra citato.

Nec inter-
 esse ultra
 modum &
 finem alte-
 rius tanti
 peti posse.

8. Sed & alterum illud postulatum, quod interesse ultra
 modum & alterum tantum exigi possit, non est simpliciter concedendum.
Vtcunq; Viri gravissimi id statuere soleant, Berlich. & Zanger. ap.
Dn. Carpzov. 4. respons. 50. n. 8. per l. 3. §. 8. De eo quod certo loco
v. sup. th. 2. Licet enim olim diu multumque dubitatum fue-
 rit, an id quod interest etiam ultra alterum tantum debeatur:
 Justinianus tamen *in l. un. C. de sentent. que pro eo quod inter-*
 diserte constituit de iis casibus, qui certam habent quantita-
 tem, vel naturam, (*de quo casu hic potissimum loquimur*) id quod
 interest dupli quantitatem excedere non debere: quod
 ipsum antea quoque Africanus responderat, *in l. 44.*
de act. Empt. Hottom. de Vsur. cap. 10. p. 785. de quo posteri-
ore tamen Vid. Cujac. 8. ad African. pag. m. 1157. C. Atque ita
 quam plurimi Jcti gravissimi docent, *ut Wesemb. in Comment.*
 C. de:

Non ut usuræ, sed ut interesse PETANTVR, REFEL. 107
C. de Usur. n. 31. Vers. materia. ubi scribit: interesse aequè ut usu-
ras extingvi, postquam sortem equaverit. Addens. l. si tibi 25. C.
de Eviction l. si fratres 7. C. Comm. utriusque judic. l.
pretii 19. C. mandat. Borch. in Commentar. de Verb. O-
blig. cap. 7. n. 152. Perezius in parat. C. de sent. quæ pro eo quod in-
ter. n. 4. post Odofred. Cyn. Barth. Bald. Angel. Castrens. Salicet.
Cagnol. ad dict. tit. Anton. Matthæi Colleg. Cod. disp. 16. thes. 19.
Trentacinius in resolut. de interesse n. 72. seqq. ut adeo l. 3. §.
8. de eo quod cert. loc. ex jure Veteri & per Justiniani Constitutio-
nem in d. l. un. C. de eo quod inter. correcto, perperam adduca-
tur. Vid. Anton. Fab. in ration. decid. ad dict. §. 8. vers. & quidem
ultra legitimum; ubi aliorum quoque responsiones ad dict. l. perstrin-
git. Conferatur etiam Hortensius & Donellus ad d. §. Aveman. d.
disput. thes. I I. Unde Cujacius in recitat. C. ad dict. tit. pag. 1093.
D. generaliter hoc modo concludit: Usura, sive sit fœnus sive
non sit, id est quacunque ex causa infligatur, non potest exce-
dere dupli quantitatem, per l. 26. §. 1. de Cond. indebit. Conf.
sup. th. 6. B. Autumn. in collat. jur. Gallic. ad l. 27. C. de Usur. pag.
201. ibi: Les interests, nepeuvent estre demandez supra duplum:
C'est a dire, excéder la somme principale.

9. Nec habet quod hic amplius reponat Christoph. von
Hagen/ d. cap. 5. de Usur. n. 229. & 230. Laudatus etiam ea in
parte à Dn. Doctore Finckelthusio observat. 40. n. 15. quam
quod dicat, hanc æstimationem itidem ex jure Civili petitam
esse: quæ hodie ad usurarum nostrarum legitimum & defini-
tum modum, nulla ratione applicari possit. Cui facile respon-
deri & regeri potest; etiam olim usurarum modum & maxi-
me à Justiniano, definitum & certissimum fuisse l. 26. C. de u-
sur. neque tamen dubitasse Eundem interesse quoque, & quia
illud latius patet, multo potiore jure, ad limites dupli revoca-
re. Cum itaque hodie ad taxationem usurarum Justiniane-
am moribus nostris in multis provinciis redditum sit. Vid. Treut.
2. disp. Pandect. 3. thes. 4. Coll. Jur. Argent. de usur. thes. 17. tan-
to minus absolum videri debet, comparationem hic cum Ju-
stiniana definitione, ejus quod interest, institui: vel
potius inductam ab adversariis diversitatem elidi.

10. Nec fidere huic responsioni voluit Berlichius 2.

O 2

Concl.

108 PART. II. ART. 5. TRAD. Dd. QVOD VSVRÆ HODIE & C.
Conclus. 38. num. ult. Vers. nihil moveat. Itaque aliter huic
nodo occurrit, cum Surdo statuens: d. l. un. etiam loqui de
interesse unius anni, quod illud scilicet duplum excedere neque-
at; secus esse, si quærat de interesse plurium annorum. Quæ
commentitia certissimorum juris textuum elusio, jam supra
artic. 3. th. 1. est refutata, & generalitati sermonis omnino re-
fragatur, qui ad casus rarissimos sese adstringi nullatenus pati-
tur. Nec admittendum est, ut perejusmodi cuniculos inanis
& illusoria reddatur Justiniani constitutio, inquit Anton. Faber
in d. l. 2. §. 8. C. de eo quod cert loc. add. Coll. Iurid. Argent. de
re judic, thes. 17. n. 3.

II. Quibus suppositis non est difficilis responsio ad ob-
jectionem, quam etiam Nobiliss. Dom. Carpzovius referre voluit
lib. 4. respons. 48. n. 1. his verbis: Durante causa, durare etiam
debet effectus. Atqui causa petendi interesse, est mora. Ergo
ea durante, durare etiam debet effectus, in petitione interesse
consistens. Nam ad majorem, præter alia, quæ supra artic. 4.
th. 2. notata sunt; limitatio hæc apponenda: nisi effectus ille
à causa quadam externa impediatur & in hibeatur: quemadmo-
dum hoc lo. fieri ex l. un. C. de sent, quæ pro eo quod interest
profer. supra docuimus, th. 8. Porro in minore etiam propositio-
ne, mora culposa, ab inculpata & ex causa superiore & invinci-
bili pendente, separanda fuerit.

ARTICVLVS VI.

Distinctionem Dd. tertix clasfis v. sup. pag. 70. §. 5. e-
xaminat, qui interesse dicunt, an Creditor usuras
sollicitè exegerit, an segnior in exigen-
do fuerit.

1. **A**Ltera quæ per cuniculos irrepit Dd. Phalanx, præten-
dit, discernendum esse, an creditor usuras statis tempori-
bus diligenter exegerit, an vero in exigendo segnior, adeoque
ipse in mora fuerit. *Vt hoc casu, si ex negligentia ipsius cre-
ditoris, usuras quotannis non exigentis, eæ ad alterum tantum
excre-*

ARTIC. 6. TERTIAM Dd. SECTAM REDARGVIT, 109
excreverint & ita sortem æquaverint, usuræ ultra alterum tan-
tum peti nequeant: cum imputandum creditori videatur,
quod tã diu cessaverit. Priore vero casu, si scilicet creditor usu-
ras quotannis acceperit vel debitorem saltem diligenter in-
terpellaverit; tum vero quamdiu mutuuum durat, tamdiu præ-
standæ sint usuræ, etiam si ad centum vel mille annos duraret
obligatio. *Finkelthusius in observat. supra laudata, Berlichius, d.
conclus. 38. circa fin.*

2. Verum si quis penitus rem consideret, in effectu ipsa
Antonini decisio, *rejecta l. pen. C. de Usur. & ceteris Iustiniani
Cõstitutionib²*, ita postliminio in usũ revocatur & ab Orco repro-
ducitur: quod an in arbitrio unius vel alterius, etiam gravif-
simi Jurisconsulti, positum sit, equidem valde dubito *per not. art.
3. th. 4. & 6.* cum legem novam sic interpretari, ut inducatur
Jus vetus vel diversum, solius sit Principis. *arg. l. ult. C. de LL.
Mench. in præfat. lib. 1. de success. progressu n. 95. Cujac. ad l. 8. &
seqq. de Excusat. ubi ait: Aliis autoribus licere, quod non liceat no-
stris Doctoribus: Nam in jure si quid vel tantillum mutes, dete-
rius facias.* Certe supremi ordines Frisiæ cum in suo territorio
eam moderationem obtinere vellent, publico edicto opus esse
censuerunt, *uti videre licet apud Iohann. Sandæum 3. decis. tit. 14.
definit. 5. Vers. porro. Dn. Wissenbach. d. Mantiss. 1.* Quod argu-
mento est, citra manifestam supremæ potestatis intercessionẽ,
privatis iudicibus seu Interpretibus id nequaquam licere, *Car-
din. Tusch. lit. C. conclus. 1037. n. 1. & seq.*

3. Quamvis enim eo casu, quo leges tantum videntur
contrariæ, posterior quoque ad priorem trahi soleat, *l. 26. & seq.
de LL.* Tamen id longe secus est, quando leges reverã sunt con-
trariæ (ut hoc casu Iustiniani tum Novellæ, tum (si maximè quis eas
non esse authenticas aut receptas contendere velit) clarissimus tex-
tus in *l. 27. §. 1. C. de Usur. qui ab omnib. agnoscitur, & autorita-
tem dd. Novell. valde sustinet, in verbis: quorum occasione quedam
veteres leges & ultra duplum usuras exigere permittebant. d. legi. 10.
palam adversantur: Errant n. oppidò, aut parùm attentè loquun-
tur, qui totum jus Codicis juri novellarum hic opponunt, & scribunt:
Jure codicis usuras, particulatim solutas, potuisse excedere du-
plum; demum Novellarum jure, hoc est, Novella 121, & 138.*

O 3.

aliud

110 PART. II. ART. 6. TERTIAM Dd. SECTAM REDARGUIT;
 aliud cautum fuisse. *Rittersb. parte 3. Novell. cap. 9. n. 9. Et
 ex illo, more solito ad verbum, M. Stephani in comment. ad Novell.
 121. n. 2. & seqq. contra clavam literam d. l. 27. §. 1. C. de usuris,
 ad quam digitum etiam intendit Novell. 121. epilog. conf. sup. part.
 1. artic. 3. th. 7. pag. 49.)* tum enim posterior omnino vincit &
 supprimit priorem, l. 1. §. 13. de *Questionib. dict. l. ult. de Con-
 stitut. PP. Quæcunque enim Lex est posterior tempore, vali-
 dior est sanctione, ut habet novell. Valentiniani & Marciani, de
 matrimoniis Senatorum. in f. tit. 4. pag. 578. Cujacius in lib. 4.
 quest. Paul. ad l. 26. de LL.*

An Const.
 Antonini
 in l. 10. sit
 rationabi-
 lior, quam
 Iustiniani
 in l. 27. §.
 1. C. de Vsu-
 ris?

4. Quod si de observantia unius vel alterius judicij quis
 contendat: plures è diverso audiet, qui malint utramque san-
 ctionem sublatam dicere quam alterutram. *Conf. Molin. de V-
 sur. num. 48. Anton. Matthæi Colleg. Pandect. Diss. de Vsuris quæ est n.
 30. p. 197. th. 26. Quamvis autem Dn. Stuckius, ut supra in-
 dicavimus, arbitretur, rationem Juris magis favere Constitutioni
 Antonini in d. l. 10. de Vsur. quam Justiniani Novellis: Eoque
 intuitu responsa quorundam consultorum, viam illam veluti
 mediam, probent, ap. Richterum part. 2. decis. 74. pag. 130. n.
 90. vers. Tertio procedit. Alii tamen plurimi sententiam Ju-
 stiniani longè præferunt, dicentes: Antonini lege subsistente,
 facile fieri posse, ut vel tardus & malæfidei debitor melioris ef-
 fet conditionis, quam bonæ fidei, & qui semper suâ die pensio-
 nem solvisset: Vel acerbus Creditor, qui statim usuras exi-
 geret, meliori jure esset, quam liberalis, qui tam avarè & præci-
 sè non egisset: hæc Balduin. in Iustiniano pag. 92. quæ ab eodem,
 non laudato, nuperè, ut alia, mutuatus est Guilelm. Masius lib. 1.
 singul. opin. cap. 10. num. 22. in fin. Cui consentanea scribit
 post Donell. ad dict. l. 10. C. de usur. num. ult. & Molin. de Vsur. n.
 46. pag. 48. & pag. 127. n. 1005. Bachov. 2. disput. Treutler.
 31. thes. 5. lit. A. ibi: & revera iniquum videtur, melioris con-
 ditionis esse Creditorem severum, & debitorem morosum;
 quam exactorem humanum, & debitorem qui ad diem usuras
 exsolvit. *Conduc. arg. §. ult. ibi: & ex eâ, humanioribus quidè Dominis
 Inst. de Donat. Vid. infr. part. 3. limit. ult. ubi de mora debitoris fru-
 stratoris seorsim agetur. Itemque consilium sive responsum articu-
 lo 7. representatum. Sanè sortem ipsam exigendo creditor e-
 vitabit legis inspectionem & coërcitionem; quippe quæ duntaxat**

QVI INTER CRED. SEVER. & REMISSVM DISTINGVUNT. III
taxat excessum *usurarum* ultra alterum tantum cohibet caveat-
que: Non a. Sortis exactionem tempestivam vetat aut impe-
dit: v. *sup. artic. 3. th. ult. pag. 51.* ubi indicatum fuit, etiam-
si usuræ sortem æquaverint, fortis tamen exactionem
etiamnum salvam esse, quæ denuò Alii collocari possit.
Iuxta monitum Germanicum artic. 4. th. 7. f. E diverso si debitor
in mora culposa deprehendatur, meritò hac exceptione (al-
terius tanti) privatur & destituitur. juxta partis 3. articulum
postremum.

§. Est ergo Legislatio Justiniani novissima ejus dignita-
tis atque utilitatis, ut de ea merito usurpare judices debeant,
quod Imperator Justinianus præfatur *In Novel. 4.* Legem an-
tiquam, positam quidem olim, usu verò nescimus quemadmo-
dum non approbatam, per causas autem semper exquisitas at-
que necessarias apparentem, rursus revocare & ad Rempubl.
reducere benè se habere putavimus. ¶ Quo enim paragra-
pho Recessus Imp. de Anno 1512. (juxta objectionem pag. 71.
relatam) juri Justiniano derogatum & constitutum sit, ut
quamdiu usuræ solvuntur, fors repeti nequeat: fatemur nobis
nondum constare. Von Erb. vnd ewigen Zinsen hoc loco non
agimus conf. N. A. zu Augspurg de Anno 1530. §. Nach dem
auch an etlichen Orten & seq. Berlichius 2. conclus. 38. n. 37. al-
legat Recess. Deputatorum de Anno 1600. sub fin. ubi indefi-
nitè concedatur creditori usuras quincunces, loco interesse (de
haec loquendi formula v. A. Matth. Diss. Cod. 16. th. 2.) à moroso
creditore exigere. Enimverò intelligit Berlichius haut dubiè
§. So viel 144. de cujus sententia jam supra dictum est *artic.*
6. §. 5. pag. 104. Utique, cum ille tantum quæstionem, *si s. an*
definiat: an in contractu mutui à tempore moræ interesse a-
liquod adjudicandum sit creditori: eaque definitio saltem
ex præsumptione cessantis utilitatis per singularem dispensati-
onè creditorib⁹ indulta sit, in verbis: Der Vermutung halber/
d; der Creditor von solcher Zeit an/sein Geld anlegen/vñ zugelas-
sener weise zum wenigsten (*juxta l. 26. §. 1. C. de Usur.*) Vom 100.
§. wir haben möge. Non debet ea legis specialis dispensatio &
permissio ultra quæstionem propositam extendi, & contra ju-
ris communis ac nullibi abrogati claram sententiam in in-
finitum

112 PART. II. ART. 6. TERTIAM Dd. SECTAM REDARGUIT;
finitum porrigi l. 14. & seqq. de LL. l. 141. de Reg. jur. Et ita d. Re-
cessum juri etiam communi convenire censet Gail. 2. Obs. 5. n.
14. Imò si rectè advertas, tota ratio juris illius *permissivi* in mo-
ra debitoris constituitur in d. recessu; Adeoque non tam
ad casum regularis exceptionis alterius tanti; quàm ad limi-
tationem referri potest, de qua in parte 3. artic. ult. agetur.

Conclusio, 6. Itaque merito totam hanc Disputationem, pro vigore
exceptionis alterius tanti pugnantem, concludimus & obfirmam⁹
aurea Cujacij sententia *in parat. Cod. ut actiones ab heredibus &*
contr. hered. in f. Non fas esse per consequétias abrogari jus vet⁹,
aut novum induci: Et cum Treutlero 1. *Disput. 1. thes. 5. lit. a.*
Licet jus civile suâ naturâ mutabile sit: Mutabilitatem tamen
istam (vel potius mutandi arbitrium & facultatem) non in le-
guleiorum arbitrio, nec in potentiorum perruptionibus; sed in
potestate summi Principis, certa ratione temporibus, quæ ma-
ximè utilia videntur, Reipubl. accommodantis, consistere de-
bere: sin secus fiat, certam immihere & quidem intrinsecam
Reipubl. corruptionem. Adde Bodin. 4. de Repub. cap. 3. n.
425. Quod cogitans Lycurgus, post legum promulgationem
Delphos profecturus, Lacedæmonios, cives suos, jurare
coëgit: nihil eos de LL. immutatuos, quoad ipse rediisset:
quo juramento, ut cives perpetuò obligati manerent, perpetu-
um sibi indixit exilium, ut Bachovius noster narrat ad l. 2. de con-
stit. Principum. sive ut ante eum è Plutarcho in Vita Lycurgi copio-
sius exposuit Corasius ad d. l. 2. mortem sibi conscivit. Et apud
Locrenses Zaleucus cavisse memoratur: ut qui novam legem
populo persuadere cuperet, aut veterem abrogare, collum la-
queo involutum ad comitia deferret, eo fine, ut si lex nova dis-
pliceret, laqueo constricto, animus tam audax suffocaretur.
Ex Demosth. Diodoro Siculo, & aliis, Coras. & Bachov. ad locis.
Nimirum boni civis officium in eo vertitur, ut secundum leges
vitam instituat, non ut de legibus judicet. Can. 3. distinct. 4.
l. 40. ibi: *pæna irroganda iis, qui præceptis legum non obtempera-*
verint. de pænis: conf. Baron. Eneenckel. lib. 2. de privileg. cap.
6. n. 12. P. Gregor. l. 33. Syntagm. cap. 18. Hillig.

1. Don. Enucl. 12. in f.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs across the page.

Ka 4240 II.

ULB Halle 3
 006 683 69X

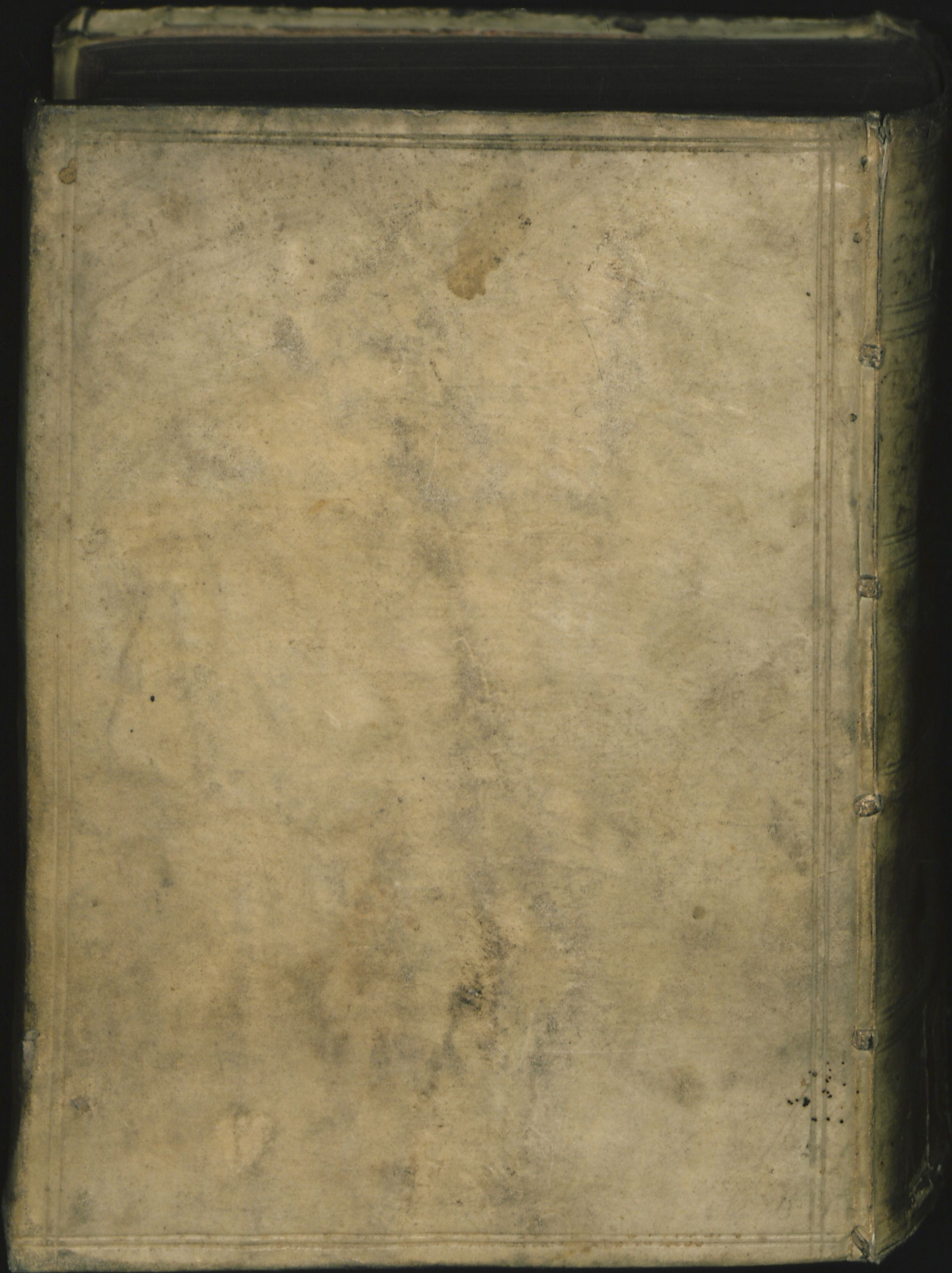

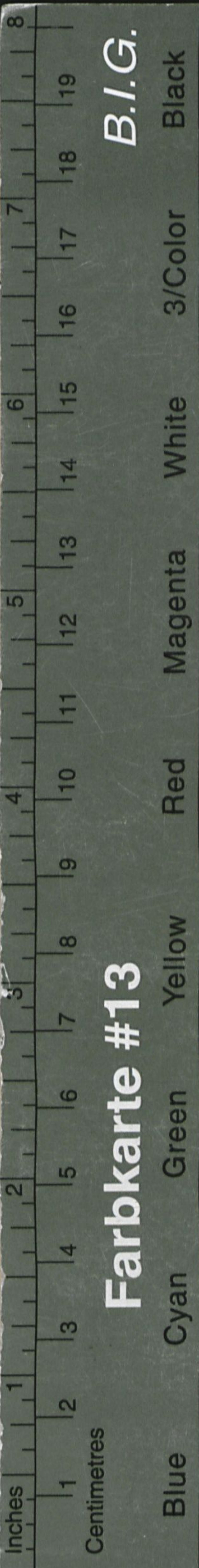
0

Vd7

me

B.I.G.

Farbkarte #13

FORENSIS,

RARVM,
NTVM RE-
ENSETUR

A.

TIVM DENVO
titutum,

S TABORIS,

ARGENT. UNI-
UMQUE PROFES-
DICÆ FACUL-
CEPTORIS
VENE.

spondentis

EDYBEM
SI

DC. Ll.
is.

TI

ANDREÆ.

